

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Передплата вносить річно: 20 К., 10 карбованців; піврічно 12 К., 6 карб.; квартално 6 К., 3 карб.
Ціна поодинокого числа 50 сот., 25 коп. — Зміна адреси 50 с., 25 коп.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

7 рік. Ч. 1-2.

952 (24с)

Відень, 11-го січня 1918.

Ч. 184

В новім році.

Входимо в пятий рік існування нашої часописи. Почала вона виходити скоро по вибуху війни і є органом Союзу визволення України. В новім році здіймаємо з часописи фірму Союзу. Для чого се робимо?

З вибухом російської революції репрезентаційно-політична роля Союзу визволення України за границею відпала. Змінила ся також його політична позиція. Зазначено се в ухвалах президії союзу з дня 2 мая 1917. Визначив собі годі Союз обмежені практичні завдання — опіку над культурними потребами полонених і українського населення окупованих українських земель.

Сі задачі існують так довго, як довго тягнеть ся ще війна. З хвилию, коли війна скінчить ся і ті задачі Союзу відпадуть, сам же Союз, як організація, викликана війною і призначена на час війни, при тім організація, зложена з ріжнородних під партійним оглядом елементів, з кінцем війни напевно розвяжеть ся.

Через цілих чотири роки політичний напрямок видавництва Союзу надавали поодинокі його члени. Видавництва в українській мові виходили на переміну під кермою В. Дорошенка або А. Жука, німецька кореспонденція — „Ukrainische Nachrichten“ видавалась під кермою М. Меленевського, інші члени організації, крім М. Троцького, майже не брали участі у видавничій діяльності Союзу й не впливали на його зміст і напрямок.

Тепер, коли два члени президії Союзу — М. Меленевський і О. Скоропис-Іолтуховський виїхали на Україну, а третій член президії Союзу В. Дорошенко постійно перебуває у Львові і звідти ближше займаєть ся окупованими українськими землями, не тільки видавничі, а й усі інші справи Союзу в Австрії поладжують ся під індивідуальним проводом єдиного зоставшого у Відні члена президії Союзу А. Жука, а в Німеччині — секретарем берлінської експозитури Союзу В. Козловським.

Лишати в сих обставинах далі в наголовку часописи фірму Союзу значило-б давати підставу читачам думати, що в часописи відбиваєть ся колективна думка організації, чого в дійсности нема.

Се не значить, що наша часопись перестає бути спільною політичною власністю всіх тих, хто створив Союз і вивонав під його фірмою велику щодо результатів політичну й культурну працю, що вона змінєє своє політичне обличчє і свої завдання. Ні. Ніяких особливих змін не знайде. Констатуєть ся тільки фактичний стан річей, з ціллю звільнення перебуваючих поза межами осідку Союзу і в його діяльності безпосередньої участі тепер не приймаючих членів організації від відповідальности за зміст і напрямок часописи.

Завданням нашої часописи все було вести національно-політичне освідомлення серед найширших верств нашого на-

роду, виховувати в них почуттє національної гідности й завзяте до боротьби за здійснення виставленого нами національно-політичного домагання — державної самостійности України.

Обслугувала наша часопись українську людність по сей бік бойового фронту й то переважно людність, задротовану в таборах полонених і виселенців та розкидану в стрілецьких окопах і військових шпиталях. Зробила тут вона своє велике діло, бо виховала або врятувала для України тисячі свідомих синів.

Але й по тім боці бойової лінії не без значіння була наша часопись і своїм фактом існування і своїми ідеями, які вона голосила, хоч і рідко туди доходила, особливо за часів царського режиму. Тоді, серед страшної темряви та мряки єдиним, далеким від Рідного Краю огником миготів Союз визволення України зі своїми видавництвами та своєю політичною діяльністю і вказував дорогу національно-політичній думці — до державної самостійности України.

Тепер се сталоє фактом. Сталоє силос об'єктивного ходу річей в процесі збройної міжнародної боротьби. Розбито царат — передумова національного визволення нашого народу, виставлена Союзом на початку війни — і на руїнах його повстала, як з землі виросла, — Українська Народня Республіка.

І тепер, коли державна самостійність України є фактом, коли від кожного вірного сина України вимагаєть ся найбільшого напруження сил для удержання і утривалення завойованого, для відпертя всіх ворожих атаків на Українську Народню Республіку, завданням нашої часописи буде приготовляти своїх читачів до важкого й відповідального завдання свідомих горожан — робітників української держави.

Стоячи на точці погляду тісного політичного співробітництва всіх клас і верств народу, віддаючи перевагу всьому тому, що є спільним для цілого народу перед інтересами окремих суспільних клас і груп, ми будемо кликати наших читачів до творчої, органічної праці над виведенням і викінченням будови, основи якої положено універсалом Центральної Української Ради з 20 листопада 1917 р.

Не замикаючись в круг національних інтересів тої части нашого народу, на землі якої вже будуєть ся українська державність, наша часопись буде звертати пильну увагу і на інші частини наших земель та на виселенців, підносячи на своїх сторінках і реєструючи все те, що веде до досягнення народньої суверенности скрізь, де наш нарід живе, та що веде до тісної культурної, політичної й економічної звязи всіх частин і всіх членів нашого народу.

З сим вступаємо в новий рік існування нашої часописи та шлемо найкращі новорічні й святочні поздоровлення всім нашим читачам, прихильникам і співробітникам. А. Жук.

НА НОВИЙ РІК.

1918.

*О рік новий! Вже третій раз в неволі
Стримаю я з тривогою цей день,
Ждучи від нього миру, щастя, волі,*

*І все дарма!.. Не чуть було пісень,
Ні звуків радісних приходу щастя-долі...
Як і всі дні, в сльозах минав цей день.*

*І ось тепер... Невже це жарти долі?
Невже це сон звук радісних пісень
І білий стяг на кровю злитім полі?!..*

О, ні! Я вірю, це вже справді день!..

Полонений М. Капелмородський.

1918 рік (Малюнок полоненою Українця).

В полоні.

(Думки під Різдво).

Свято Різдва.

Свято народження Того, хто все своє життя віддав на те, щоб сіяти поміж людством живе слово правди.

Скільки чудових мрій, яку велику силу найкращих думок викликає одна лише згадка про се свято?

Пригадують ся дитячі літа, ті щасливі літа, в які не було ще життєвих турбот. З якою приємною нетерплячкою ждеш було того святого вечора, щоб понести вечерю хрещеним,

щоб почути, як то будуть кликати старого, сивого Мороза та прохати його, щоб він не поморозив малих діток, пашні в полі... А різдяного ранку хутенько біжиш було наперед товаришів повіршувати ...

„Нова радість стала, яка не бувала...“

„Дай нам мирно жити, Тобі угодити...“

І на згадку про се забуваєть ся все, що гнітить душу й тіло. Забувають ся всі страхиття, що довело ся пережити в окопах на полі страшних бойовищ під градом куль і гранат, під нечуваний грохот гармат, коли смерть нахабно заглядала в очі кожної хвилі.

Забувають ся змарновані роки в тяжкій неволі серед чужих людей і великого горювання. Забуваєть ся, що вдома батьки, діти й жінки ллють гіркі сльози, бо ж вони боляче відчувають кількалітню відсутність своїх дітей, батьків і чоловіків.

Забуваєть ся все, наче і справді:

„Небо і земля нині торжествують,

Ангели й люде весело празнують...“

Бо й справді сьогорічне Різдво для нас полонених, як і для наших родин, веселіше від попереднього. Не ті зараз настрої панують, що панували в попередні три роки. Завішене зброї на російських фронтах, розпочаті мирові переговори, які подають багацько надій на те, що війна скоро закінчить ся, віщують, що вже

„На небі зірка ясна засяла

І любим світлом сіяє;

Хвиля спасення нам завітала...“

Одна думка про те, що вже дуже скоро може наступити справжній „на землі мир“, що вже наближаєть ся той цілим світом бажаний час, в яким мають цілком замовкнути рушниці й гармати, стогін і прокляття замучених і покалчених війною людей, що се вже останні Різдвяні свята, які проводять ся в окопах і тут у неволі, що скоро полонені мають вернути ся до дому, у свій Рідний Край, в коло родини, — зворушує кожного до самої глибини душі. Всім чуєть ся:

„Ангели співають, славу, честь звіщають,

На небеси і на землі мир проповідують...“

В усіх серце росте з радощів, дух завмирає з приємности, яку роблять вісти про мир, і Різдвяні свята набирають сього року якоїсь особливої ваги, якогось надзвичайного значіння. Всім здаєть ся, що такого свята ніколи ще не було й не буде.

І слідом за думками про свята та мир виринають одна за одною й інші різні думки.

Яскраво пригадують ся ті сумні часи, в які доводило ся з примусу покидати рідне засиджене місце й цілу родину на божу ласку, пекучі сльози діток, дружини й батьків, суворі накази начальства „безропотно“ терпіти й голод і холод, не жаліти свого життя в боротьбі з ворогом.

Пригадують ся і ті загальні умови державно-громадського життя, які панували всюди в Росії й на Україні, з нахабними обличчями стражників, урядників, приставів, поліцаїв, жандармів.

Пригадують ся й ті утиски та переслідування, яких зазнавали всі Українці, що робили щось на користь свого народу.

Серце стискаєть ся. Робить ся тяжко. Але дальше думки одна за одною змінюють ся і стає легче.

Приходять мартівські дні сього памятного на вічні часи людського життя 1917 р.

Появляєть ся перший універсал Української Центральної Ради з дня 23 червня н. ст., який поклав першу основу самостійного життя нашого народу, за ним другий і нарешті третій універсал з дня 20 падолиста н. ст., яким Україна проголошена самостійною Народньою Республікою...

Серце переповняєть ся надзвичайною радістю. Маємо їхати до дому не Малоросами й не хахлами самодержавної Росії, а вільними горожанами Української Народньої Республіки!

ЛБ АН УРСР
Ж. Н. 6-160

Чи думав про се хто з Українців, як їхав з дому на війну?

Чи сподівався сього хто, що в полоні ждав кінця війни?

А се є фактом. Українці будуть вертати ся не в губернії Малоросії, а в Народню Республіку, в свою власну державу.

І застанемо тепер своїх батьків, жінок, братів і сестер не безправними істотами, якими ми кидали їх вдома, а повноправними громадянами Української Народньої Республіки. Застанемо дуже багачко ще й інших новин і змін.

А що-ж ми тут у неволі робили, чого ми тут навчили ся й що ми дамо своїй Ненці-Україні, як повернемо до дому?

І ми в неволі не сиділи, зложивши руки.

В декількох таборах Австро-Угорщини й Німеччини цілий час існують культурно-національні, політично-громадські, економічні, січові й інші українські організації. Полонені-Українці видають чотири газети („Розвага“, „Розсвіт“, „Вільне Слово“, „Громадська Думка“). Існують організації Українців на робітничих командах. Ті організації об'єднують десятки, сотні й тисячі людей, проводять культурну й політичну роботу серед полонених Українців, освідомлюють ширші маси їх, вчать теоретично й на практиці переводити самостійно всяку громадську роботу. Дають ся реферати й ведуть ся дискусії на всякі політично-громадські теми, йде навчання української грамоти, рахунків, історії України, історії української літератури, географії й ин.

Дуже багато Українців поверне до дому свідомими громадянами, вірними синами свого народу, оборонцями волі й прав Української Народньої Республіки.

Прибувши до дому, вони збільшать число громадських діячів, які щиро візьмуть ся до праці в різних громадських установах; збільшать число українського народнього війська, яке буде міцною опорою для української держави; збільшать число народніх учителів, які понесуть на село світло науки на рідній українській мові; збільшать число газетних співробітників, які будуть найширше освітлювати народнє життя України.

Одним словом полонені-Українці, повернувши на Україну, скріплять ряди тих оборонців Рідного Краю, які зараз боронять його від усяких нападів з боку різних ворогів України. Вони допоможуть закріпити всі теперішні здобутки українського народу й поширити його права та вольности, аж доки мрія поета про матір Україну

„Від Кубані аж до Сяна річки,

Одну, нероздільну“

не стане дійсністю.

Кожний з нас хотів би летіти на крилах пташок на лубу Україну, до своїх батьків і ненок, дружин і діток, братів і сестер, щоб їх привітати колядою:

„... Пісні співаймо звучно й мило

І торжествуймо всі разом щиро!

Слава во вишних,

А мир для низших —

Весело світу голосім!..“

Полонений Іван Павлюк.

З о р я.

Східна казка.

Се стало ся за давніх часів у далекім, незнанім краю.

Над краєм панувала вічна, чорна ніч. Гнилі тумани здіймали ся понад багнистою землею й простигали ся в повітрі. Люде родили ся, росли, кохали та вмирили у вохкій пільмі.

Але деколи подув вітру розганяв тяжкі випари землі. Тоді з далекого неба на людей дивили ся яскраві зорі. Наставало загальне свято. Люде, що одинцем сиділи в темних, як льохи, житлах, сходили ся на майдан і співали гимни небу. Батьки вказували дітям на зорі й учили, що в пориванні до них — життє й щастє людини. Молодці й дівчата жадливо вдивляли ся в небо й несли ся до нього душею

з пільми, що душила землю. До зір молили ся жерці. Зорі оспівували поети. Вчені дослідили шляхи зір, їх число, великість і зробили важне відкриттє: виявило ся, що зорі помалу, але невпинно наближають ся до землі. Перед десятима тисячами років — так говорили зовсім вірогідні джерела — з бідою можна було помітити усміх на обличчї дитини на півтори кроку. Тепер же кожний легко розпізнавав його на цілих три кроки. Не було жадного сумніву, що за кілька мільонів літ небо засіє яскравими огнями й на землі наступить царство вічного, промінисто-ясного світла. Всі терпеливо очікували щасливого часу та з надією на нього вмирили.

Так довгі роки йшло життє людей, тихе й мирне, а тепла додавала йому покірна віра в далекі зорі.

Раз горіли зорі на небі особливо ясно. Люде товпили ся на майдані і в німій побожності підіймали ся душею до вічного світла.

Нераз з товпи почув ся голос:

— Браття! Як ясно й чудово там, серед високих небесних просторів! А у нас тут як вохко й темно! Нудьгує моя душа, нема їй життє й волі серед вічної пільми. Яка користь з того, що по мільонах літ життє наших далеких нащадків освітить негасаюче світло? Нам, нам потрібне се світло. Потрібніше ніж повітрє й їжа, ніж мати й любка. Хто знає, — може є шлях до зір. Може ми в силі зірвати їх з неба й наблизити сюди, до нас, на радисть усїй землі! Підемо-ж шукати шляху, підемо шукати світла для життє!

На зборах панувала мовчанка. Пошепки люде питали один одного:

— Хто се?

— Се — Адеїд, нерозважливий і непокірливий молодець.

Знову була мовчанка. І заговорив старий Теур, учитель розумних, світило науки:

— Любий молодець! Всі ми розуміємо твою тугу. Хто в свій час не хорувач на неї? Але не можливо людині зірвати з неба зорю. Край землі кінчить ся глибокими проваллями й безоднями. За ними стрімкі скелі. І нема через них шляху до зір. Так говорять досвід і мудрість.

І відповів Адеїд.

— Не до вас, мудрі, і звертаю ся я. Ваш досвід покриває ваші очі, а ваша мудрість осліплює вас. Вас кличу я, молоді й сміливі серцем, вас, хто ще не роздавлений хиною, старечюю мудрістю!

І він чекав на відповідь.

Одні сказали:

— Ми раді-б піти. Але ми — світло й радисть в очах наших батьків і не можемо завдавати їм суму.

Инші сказали:

— Ми раді-б піти. Але ми тільки що почали будувати наші хати й нам треба добудувати їх.

А треті сказали:

— Привіт тобі, Адеїле! Ми йдемо з тобою!

І підняло ся чимало молодців і дівчат. І пішли за Адеїдом. Пішли в темну, грізну далечинь. І пільма проковтула їх.

Уплило багато часу.

Про тих, що пішли, не було вістки. Матері оплакали дітей, які нерозважно загинули, і життє поплило постарому. Знов у вохкій пільмі родили ся, росли, кохали та вмирили люде, з тихою надією, що по тисячах віків на землю віде світло.

Та ось раз над темним краєм землі небо слабо освітило ся мигаючим, тремтячим світлом. Люде товпили ся на майдані та здивовано питали ся:

— Що се там?

Небо з кожною годиною ставало яснійше. Блакитні

проміні зсувалися по туманах, прорізували хмари й широким світлом заливали небесні простори. Похмурі хмари з острахом клубилися, штовхалися й утікали в далечінь. Все яснійше розливалися по небу побідні проміні. І трепет небувалої радості перебігав по землі.

Пильно вдивлявся в далечінь старий жрець Сатзой. І сказав задумливо:

— Таке світло може бути лише від вічної небесної зорі.

І відповів Теур, учитель розумних, світило науки:

— Але як могла зоря спустити ся на землю? Ні ми не маємо шляху до зір ні зорі не мають шляху до нас.

А небо ясніло, ясніло. І нараз понад краєм землі блиснула осліплююче-яскрава точка.

— Зоря! Йде зоря!

І в бурхливій радості побігли люде назустріч.

Яскраві, як день, проміні гнали перед собою гнілі тумани. Розірвані, розпатлані, — тумани кидалися й тулилися до землі. А проміні били по них, рвали на шматки та заганяли в землю. Освітила ся й очистила ся далечінь землі. Люде побачили, як широка ся далечінь, скільки вільного простору на землі та скільки братів живе на всі боки від них.

І в буйній радості побігли вони назустріч світлу.

Дорогою тихим кроком ішов Адеїл і високо тримав за промінь зірвану з неба зорю. Він був сам.

Його запитали:

— Де-ж інші?

Відповів уриваним голосом:

— Усі загинули. Промошували шляхи до неба крізь провалля й безодні. І загинули смертю хоробрих.

З радістю товпи народу обступили зореносця. Дівчата обсипали його квітами. Греміли крики захоплення:

Слава Адеїлови! Слава тому, хто приніс світло!

Він увійшов до міста та спинився на майдані й високо в руці держав сіяючу зорю. І по цілїм місті розлила ся радість.

Минули дні.

Як і передтим, ясно сіяла на площі зоря у високо піднесеній руці Адеїла. Але давно вже не було в місті радості. Люде ходили сердиті й похмурі, хто потушивши очі, й старалися не дивитися один на одного. Коли їм доводилося переходити майданом і вони бачили Адеїла, їх очі запальовалися ворожнечою. Не чути було пісень. Не чути було молитов. Замість розігнаних зорею гнїлих туманів над містом невидимим туманом згущала ся чорна, понура лють. Згущала ся, зростала й напружувала ся. І під її гнітом не можна було жити.

І ось з лементом вибігла на площу людина. Палали її очі, обличчя викривилося від люти, що розривала її душу. В безглуздім божевіллі вона кричала:

— Геть з зорею, геть з проклятим зореносцем!.. Браття, хіба не душі всіх вас кричать моїми устами: геть з зорею, геть зі світлом, — воно позбавило нас життя й радості! Ми мирно жили серед п'їтьми, ми любили наші милі житла, наше супокійне життя. І дивіть ся, — що таке стало ся? Прийшло світло, — і нема вже розради ні в чім. Брудними, брудними купами стоять тісно коло себе хати. Листя дерев бліді й ховзькі, як шкіра на череві жаби. Подивіть ся на землю, — вона вся покрита кривавим брудом. Звідки ся кров, хто знає? Але вона лине до рук, її запах переслідує нас за їжею й уві сні, він отроює й обезсилює наші покірливі молитви до зір. І ніде нема рятунку від нахабного світла, що скрізь дістаєть ся! Воно вриваєть ся до наших хат і ось ми бачимо: всі вони облипли брудом, бруд вів ся в стіни, затуляв вікна, смердючими купами навалений в кутах. Ми більше не можемо цілувати наших любок: при світлі Адеїлової зорі вони стали брудніші від хробаків у могилах: очі їх бліді, як стоноги, м'які тіла покриті плямами й відбивають цвіллю. І один на одного вже не можемо

ми більше дивитися, — не людину ми бачимо перед собою, а наругу над людиною... Кождий наш таємний крок, кождий скритий рух освітлює неблагане світло... Не можна жити! Геть з зореносцем, хай згине світло!

І підхопили інші:

— Геть! Хай живе п'їтьма! Тільки лихо й прокляття приносить людям світло зір... Смерть зореносцеві!

І грізно захвилювала ся товпа. І шаленим ревом старала ся опанити себе, задушити жах перед великою своєю наругою над світлом. І рушила на Адеїла.

Але смертельно-яскраво сіяла зоря в руці зореносця і люде не змогли підійти до нього.

— Браття, стійте! — нараз почув ся голос старого жерця Сатзой. — Тяжкий гріх берете ви на душу, проклинаючи світло! До чого ми молили ся, чим ми живемо, як не світлом? Але й ти, мій сину, — звернув ся він до Адеїла, — й ти вчинив неменший гріх тому, що зніс зорю на землю. Правда, великий Брама сказав: „Блаженний, хто пориваєть ся до зір.“ Але засміливі своєю мудрістю люде неправильно зрозуміли слово Того, кого цілий світ шанує. Ученики його учеників розяснили справжнє значінне темного слова Всеумудрого: до зір людина мусить поривати ся лише помислами, а на землі тьма так само свята, як на небі — світло. І ось сю правду — зневажив ти своїм загорділим розумом. Покай ся же, мій сину, кинь зорю, і нехай запанує на землі колишній мир!

Усміхнув ся Адеїл.

— А ти думаєш, коли я її кину, — мир на землі не загинув уже навіки?

І з жалем відчули люде, що правду сказав Адеїл, що колишній мир не поверне вже ніколи.

Тоді виступив наперед старий Теур, учитель розумних, світило науки.

— Нерозважливо зробив ти, Адеїле, і сам бачиш тепер плоди своєї нерозважливости. По законам природи життя розвиваєть ся по малу. І по малу наближають ся до життя далекі зорі. При їх світлі, яке поступенно зближаєть ся, поступенно перебудовуєть ся й життя. Але ти не захотів чекати. Ти на свій страх зірвав зорю з неба й ясно освітив життя. Що-ж з того вийшло? Ось воно навкруги перед нами, — брудне, злиденне й бридке. Та хіба-ж ми передтим не здогадували ся, що воно таке саме? І хіба в с'їм було твоє завдання? Невелика мудрість зірвати з неба зорю й освітити нею бридкість землі. Ні, візьмись за чорну, тяжку працю перебудови життя. Тоді ти побачиш, чи легко очистити його від накопиченого віками бруду, чи можна змити сей бруд хочаб цілим морем самого промінисто-ясного світла. Скільки в с'їм дитячої недовідчености! Скільки незрозуміння умовин і законів життя! І ось замість радості ти приніс на землю журбу, замість миру — війну. А ти міг би й тепер можеш бути корисним для життя: розбий зорю, візьми з неї лише невеличкий кусник, а сей кусник освітить життя саме настільки, скільки треба для плодотворної й розумної праці над ним.

І відповів Адеїл:

— Ти вірно сказав, Теуре! Не радість принесла зоря, а журбу, не мир, а війну. Не сього я сподівався, коли по стрімких скелях драпав ся до зір, коли довкола мене зривали ся й падали в безодню товариші... Я думав: хоч один з нас осягне мету та принесе на землю зорю. І в яскравім світлі наступить на землі яскраве, ясне життя. Але коли я стояв на майдані, коли я при світлі небесної зорі побачив ваше життя, я зрозумів, які безглузді були мої мрії. Я зрозумів, — світло потрібне для нас лише в недосяжнім небі, щоб поклонятися йому в святочні хвилини життя. На землі для вас найдорожча з усього п'їтьма, щоб ховати ся один від одного, а що головне, тішити ся собою, своїм темним проїденим цвіллю життям. Але ще більше ніж передтим відчув я, що не можна жити тим життям. Кождою краплею

свого кривавого бруду, кожною плямою вохкої цвілі воно безустанку лементує до неба... Та проте можу вас потішити: світити моїй зорі недовго. Там, серед далекого неба, висять зорі і світять самі собою. Але, зірвана з неба, знесена на землю зоря може світити, лише відживляючи ся кровю того, хто її держить. Я відчуваю, моє життє, як по гноту, здійсмаєть ся по тілу до зорі та спалюєть ся в ній. Ще трохи, і моє життє згорить зовсім. І не можна нікому передати зорі: вона гасне разом з життєм того, хто її несе, й кожний повинен добувати зорю наново. І я до вас звертаю ся, чесні та сміливі серцем. Пізнавши світло, ви вже не захочете жити в п'їтмі. Ідїть же в далеку дорогу й несїть сюди нові зорі. Довгий і тяжкий се шлях, але все-таки для вас він буде лекшим нїж для нас, що перші загинули на нїм. Стежки промощені, дороги намічені. І ви вернете з зорями, і не зникне більше їх світло на землі. А при негасаючїм їх світлі неможливим стане таке життє, як тепер. Висхнуть багна. Щезнуть чорні тумани. Яскраво зазеленїють дерева. І ті, що тепер шалено кидають ся на зорю, мимовільно візьмуть ся за перебудову життє. Адже і вся їх злоба тепер звідти, що при світлі — вони відчувають се — їм не можна жити так, як вони живуть. І життє стане великим і чистим. І чудесним буде воно при промінисто-яснім світлі зір, відживлюваних нашою кровю. А коли нарешті спустить ся до нас зоряне небо й освітить життє, воно застане людей гідними світла. І тоді вже не треба буде нашої крові для відживлення сього вічного негасаючого світла...

Голос Адеїла урвав ся. Останні крапельки крові збігли з блїдого обличчя. Зігнули ся колїна зореносця і він упав. Упала разом з ним і зоря. Впала, зашипїла в кривавім брудї й погасла.

Кинула ся з усіх боків чорна п'їтма й замкнула ся понад погаслою зорею. Здїняли ся з землі відживші тумани, заклубили ся в повітрі. І мізерними, несмілими огниками світили ся крізь них на далекім небі далекі, безсилі й безпечні зорі.

Минули роки.

Постарому у вохкій п'їтмі родили ся, росли, кохали та вмирали люде. Поколишньому мирним і супокійним здавало ся життє. Але глибока тривога й незадоволеність підточували його в п'їтмі. Люде старали ся, але не могли забути того, що освітила коротким своїм світлом яскрава зоря.

Отроєні були колишні тихі радощі. Брехня віла ся у все. Побожно молила ся людина до далекої зорі й починала думати: „А що, як нараз знайдець ся инший божевільний і принесе зорю сюди, до нас?“ І язик зачіпав ся, і побожне буянне заміняло ся в полохливе тремтїнне. Батько вчив сина, що в пориванні до зір — життє й щастє людини. І нераз мигала думка: „А ну, як у сина й справді загорить ся змаганє до зоряного неба, і подїбно, як він, піде за зорею і принесе її на землю!“ І батько поспїшав засувати синові, що світло, розумїєть ся, річ гарна й добра, але нерозумно старати ся звести його на землю. Були такі дурні, й вони без слави загинули, бо не принесли користи життю.

Тогож навчали й жерці. Сеж доказували й вчені. Але намарно виголосували ся єї проповіді. То й знай, поширювали ся чутки, що якийсь молодець, чи якась дївчина втїкли з рідного гнїзда. Куди? Чи не шляхом, показаним Адеїлом? І з жахом відчували люде, що коли знову засїє на землі світло, доведеть ся, хоч-не-хоч, взяти ся нарешті за величезну працю, і не можна буде втїкти від неї нікуди.

З неясним стурбуваннєм вдивляли ся вони до чорної далечі. І здавало ся їм, що понад краєм землі вже починає мигати — щораз ближше — відблиск зір.

В. Вересаєв.

ПСАЛОМ.

Як в Ти, Боже, — і як долїтає до Тебе голос наших патріотів, палких поетів і батьків народу і нїжших пань і чулих часописцїв, які Тебе благать так гаряче, щоб захват полум'ям святим із неба зайнявсь в сериях і душах всього люду і мав його у бїї, — тоді, о Боже, мене, еретика й блудного сина, теж вислухай!

Коли инакше годї, хай захват сей закоханих огорне, що люблять ся, як ще діди любились, — добродїїв, що у кружкю при шклянїї ревуць собі хрипливо: „Ще не вмерла“, і радних міста при учних нагодах і патріотів з фаху, адвокатів! Запалюй їх, бо се недуже вадить: займєсь на хвиличку їх шал і засне, та й витверезять ся вони із нього, як з пива й меду.

Але нарід, Боже, від захвату такою охороною, як від чуми. Хай се похмїллє духа не йде між нарід, Боже!

Гарту дай нам, щоб в собі ми туї були, як криця, що самоцвітїв блискаками засїє, а не займєсь, не тлїє. Лиш солома спалахкотить нараз і марно гине! В холодній, чистїї і лискучїї криці златавим відблиском смїєть ся сонце, кривавим сїявом полумїнь мигоче. І чув бїль, хто лиш ударить в крицю! Хто розпалить її огнем до жару, не можна імити ся її безкарно, бо як у грані криця счервонїє, сама-ж не зине!

Сього гарту, Боже, нам дай, щоб ми тверді були, як криця! а в ми досї як мяке залїзо, то бий нас молотом важким невпично, — нехай тремлять на нас Твої удари і хай хоч так усе, усе відпаде, що в нас не може крицею зостатись! Хай нас бодай будуччина застане твердих, як криця!

Гей, блакитна крице! Як ти кинджал: пробив вороже серце і не зїнеш ся, горда! Є мечем ти, снахнеш відразу голову найтвердшу! Гарматою — з грізного горла певно посїєш смерть! Ти можеш бути плутом, символом мира — і ножем хїрурга, що вилїчить, де вирізати мусить, — малим пером, що найрізніїша зброя, бо некрївава.

Гей, блакитна крице! Цїтка, туа ти є сама у собі і ми на власний гарт у всім здаєш ся, лиш на свій гарт кріпкий, холодний, певний!

Як в Ти, Боже, — і як чуєш, можеш, — то крицею, то крицею зроби нас!

Ян Сватоплюк Махар.

Переклав Стах Луцький.

Lux in tenebris...

Єсть край, де по давньому повіррю у лоні скелі спить Барбароса, в повнім міднім озброєнні,—глибокі століття переплили над ним, як Сальца, від рути зеленійша, перепливає над каменем, що його бурі скотили колись з Альп на її дно, розмаєне казками.

Єсть край, де над любовним мітом народу зняла спотворено-величній стіни не епітафія генія долота, двигнена в якімсь Тускулом слави, серед лавру та віщих димів, що течія-ми вють ся там з жолобин, — а чуд-гора, як видно звідусіль, з котрого боку-б не підійти від Зальцбургу. І се є особлива прикмета Унтерсбергу, прикмета, в якій є щось богомогутне, то госта з рівнин пронизує подив і острах зразу.

Так в іконостасі собору св. Кирила пречиста Васнецова дивить ся на тебе напружено-передуховленими очима з усіх боків храму, де-б ти не був, чи з висоти хорів глянеш на неї, чи упадеш на коліна перед натхненим материнством білої руки, яка обіймає дитя, чи, випростувавши ся, стоїш нерухомо десь обіч, замовкаєш у собі весь, аж до глибокого, містичного тремтіння, по істоті такого самого, як музика безодні.

Єсть душа річей і наділом її те саме небесне сляиво, що в їх творцях.

То Унтерсберг, над яким кружляють чорні круки Барбароси й голосять навзаводи з вітрами, гідний свого міту.

Зза три-девятих земель, про які, коли знали тут що, хіба стільки саме, що про Давалягірі або про Нову Івінею,—зза три-девятих гір і рік привезено тут тьману незнаного народу й висипано в чарівну альпійську долину, обведену довкола верхогіррем, між яким царює чуд-гора, вся з червоного порфиру, як кривавник в перстені Бога.

Побудовано для сього народу сотки деревляних хат, довгих і диковинних, як ковчегі Ноя, з маленькими вікнами під стедею і дверима, відчиненими на всі боки грішного світа. Там поселено тих, що прибули чорними купами, обведено всю оселю кільчатим дротом, ах, високо! — а при воротах поставлено жовніра з замерзлыми очима, проте, як осминіг, кріпко чуйного на віддалі. Побудовано ще кілька морських ліхтарень на обводі сеї потопаи нужд, по лінії дротяного колеса, щоб згори можна слідити околицю і події. Тоді сказано життю виселеної Волині:

— Йди!

Лише кладовище відміряли за дротами, на волі, на узгіррю біля самих ніг Унтерсбергу, — і коли що для волинського побуту зроблено добре й докладно, то гроби, копани глибоко й обемисто, та гарненські хрести, непроглядним ланом витягнені в далечінь. Запопадливо здійсмають ся там над ними маленькі дахи з дерева та черепиці, щоб дощам не змивати езотичних імен... Туристи, які зубчатою залізничкою доїзджають з Зальцбургу аж на самий верх Унтерсбергу, щоб, як Гайне в „Подорожі на Гарц“, набратися поезії при пиві, робитимуть запевне знімки з сього міста померших і печальну його красу рознесуть в тисячах листівок по світі. Старий се німецький кубізм,—до всього прикладати геометрію.

Ті знову-ж, що з раннім розцвітом весни снують ся в сніжних одягах по парках всяких смерекових алей і сміхом полошать золотопері фазани або в сутінках вечора глядять, як дух гір Рібецаль западає по ледівниках криваві ватри, — ті будуть ходити також на волинські могилки й крізь далековид в перловій масі оглядатимуть незрозумілі імена й червону китаюку, якою тут і там молодий хрест обвито.

Прийде час, і мешканці сеї долини сліз вернуть на згарища свого краю, а сотки ковчегів, перегнаних від болота, зрубають, як фігове дерево з притчі. Тоді волинський побут у Нідеральмі мов страшна повість над кужілю утратить багато своїх нестерпних рис, кольорит подій злагідніє, а дім мерців вище кладовища, світлий і просторий, з рундуком в каміню і гостинно-широкими на античний лад сходами, дасть поле до невірних і неоспорованих ніким здогадів на тему державної великодушності.

Коли чого багато у волинським Нідеральмі, то доріг для всякого заступництва й порогів для вистоювання. А за входом в перший стрічний барак, коли отямиш ся від зловоння і бруду, чорнійшого від ночі, коли вже перемиг на собі перше нестерпне вражіннє, стрепенеш ся певно від любого подиву. Шипи, квіти... Правда, їх збив лихий вітер і придавили пелюстки у смітє студені дощі, але не менш вони не перестали бути собою. Слухай тільки: до тебе заговорила знад якоїсь шитки сама „Сердешна Оксана“,—розсміяла ся сріблом „Козир-дівка“, отся темнолиця Інгрід сходу. Глянь: там ухилає дерги, почіпленої у сволока, хитка й бліда „Маруся“ Основяненка... А ось знову переходить попри тебе з дитятком на руках і мило-проймаюче дивить ся тобі в очі Катерина, безсмертне Шевченкове коханнє... Ще й з горішньої причі сповзе зараз зручно, як кіт, хлопчик недоліток, з характеристично, високота рівно над мислячим чолом підтятим волоссем, у старовічній семерязі, такій, як її намальовано на портретах Юраша Хмельниченка... Дзвонячи від холоду зубами, підійде поцікавити ся тобою велетенський дід-патріарх, з бородою в пояс, якби зійшов з ікони праведний Зосим, хоронитель пасік, і згадаєш любо схвильованим серцем соняшні повісти Нечуя про баштани в степу, стародавні хутори... А коли ще на довабок попадєть ся тобі назустріч молода молодича з білою хустою, звязаною хитро довкола русої голови, і в довгім по коліна, а на грудях відкритім жупані,— не з парчі та золотошвейної ширинки,— то тобі видасть ся на мить, що бачиш крізь сон гетьманіху Скоропадську в усій її тихій жіночій хвалі. Одним словом: з чорних отсих челюстей глядять мов осіяні червоним сонцем типи часів руїни.

Казка є сентиментом, тому ніч пособляє казці. Суворий Поліщук, закутаний у свій невідступний кожух і кучму, плете постоди й оповідає гень у пізню годину, поки пальці не увянуть і душа також, ніде нечувани, болотяні казки своєї країни. А коли спитати його тоді, як прийде до школи (ще й з другою) за піджаком для сина:

— Так се ваш хлопчик, отсей кудрявенький Явтух Криворучка?

Відповідать напевно з любовю і втіхою, але строго, дуже навіть строго:

— Наш брехуняка, наш.

— Та він у мене дуже гарний оповідач!—скрикнете.

— Воно то так,—скажуть,—як ми постоди плетем, сюди й туди, сюди й туди, так він казки виплітає, от що...

Є сих казок стільки, що Поліщук признає сам,— книга вийшла-б чимала! А дух нашої історії, бувальщини видний на всім, не лишень у казці, і вражіннє від нього не ослабає,— навпаки, все кріпне.

Сказали були якось то, що волинський селянин найкультурнійший в Європі. Сього погляду не можна збити. Та се річ грубого непорозуміння сказати рівночасно, що він, зіпхнений тепер на саме дно життєвих недотач, стратив почуттє чистоти.

Стораз—ні! Саме серед сих обставин, яких не побореш,— виблискує туга за радістю, яку дає чистота, тим більш трагічним світлом. Тоді, як жалусть ся на свою незавидну долю, селянин перш усього вкаже на багно долівки, на страховинне лахмітє, на яким він спить і в яке одягаєть ся. Тому він не завагаєть ся ні хвилі прадідним обичаєм розстелити гостеві на вокім виступні новеньку скатертину чи рушник з сляйливим забором, а потім попросити його усїсти.

Єсть чимало баракових осель, розсипаних по Австрії, і шкільної дїтвори там певне не один десяток тисяч, але щоб школярі носили на науку свої книжки й зошити в чистенькій, полотняній торбині, ще й бува, квіточками розшитій, дбайливо наміченій іменем власника, сього нема. А треба знати, що здобуттє кусника нитки стоїть нераз пайку хлібу нуждаря,— від прання-ж білля, при обмерзлых люто колодязях, з порубаних рук тече кров... Були і є випадки, коли люде за фантом охайного житла, за спромогу роздягти ся нічу, за тепду

воду, в якій можна-б помити стружені ноги, їхали в далекі сторони, часто на безприкладний визиск всяких плянаторів.

І змисл для оздоби життя тим самим не впав, а лише став болоче-гострим, бо ограбленим з спромог заспокоєння. Як воно не було-б, все-таки стінку над шкільним столиком учителя розмаєно паперовими квітками, святими картинками посеред старих, полинялих деліток, зовсім, як се було в звичаю вдома, де божник, місце на покуті сіяли дитинною пишнотою. Ті дрібні дарунки, вироблювані в мряці й стужі золотих і срібних сердець, приношених чудотворній іконі. А вона у них є тут: се книжка, яка відкриває очі на життя.

Старі хочуть розуміти ціну науки, а молоді розуміють її. Списаний зошит, необдумано кинений між малий народ, дає притоку до неабиякої сутички. Глотять ся, сотки рук тріпочуть ся в повітрі: мені! мені! А щасливий переможець на запит, що за користь йому з сього старого зошита, відповідає, дивучи важко, в румянцях втіхи й ніяковости:

— Поміж рядки писатиму.

Дух від стєну, весь в молодих блисках, як архистратиг на малиновім стягови, тут видний всюди, на приповідці, у пісні... Десь там трапить ся шум під ворітьми кляси, в якій ще не покінчено науки. Се меншенькі школярі, що дожидають ся черги на здорові, бува, альпейським морозі, вкорочують свою скуку тупотом, кашлем, сміхами, дехто навіть цяпочку відхилить двері... Не до вподоби се тим, що по сам чуб зайняті науковим ділом, то котрийсь відважнійший за інших (вони всі відважні й щирі...) гукне поза себе:

— Гей, ви там, Запорожці, пийте!

— А чого се вони у тебе Запорожці, Оксенюк?!

— Да тому, що за порогом стоять...

Весело так! Вся кляса хохоче, а квітєи над столиком учителя й собі.

Оксенюк не залишає ще й пояснити:

— Бо то, як у нас весілле, парубки під порогом дожидають ся горівки та й їжі, але їм не виносять нічого, поки кожний не гукне в хату: Пугу! Пугу! Козак з Лугу! Аж тоді-то отсим Запорожцям підносять по чарці та по пирогови.

Встає картина така веселкова на краски й на стрій, що закрийеш лице руками, забудеш себе, відлетити в просторонь аж там, де дребезжить в шальнім таночку квітник жіночих голов у стяжках, чічках, уплітках, де сіла в кутку, в тьманій свиті жіноча доля і, як те вітрове голосінне дібровою, як той дрібненький дощик по берестовім листячку, сумує пісня дружок:

— На добраніч, мамойко, бо вже я йду,
Не зоставляйте вечеройки, бо вже більш не прийду.

Віддайте мою вечеройку на сусіди,

Бо я вже лечу з кубелечка на завсїди...

Очуняеш: бруд, стужа... Ватаги обідраних невольників сновигають ся попід вікна...

Баракова церква бідна й мрячна, як вертеп у Вєфлеємі або катакомби, се місце скорбних всенародніх міркувань, на яких справляє уми на лад трибун маси учитель. Мороз, як лютий ворог, наступає на світ, вюга постогнує в бовдурі, голодна розпука блудить блудом по білих полях... Багатьом розстелюєть ся дорога, шлях, писаний властями на холмську землю — не з поворотом до гнізд, а з тим, як глід, обглоданим комірним у снігових западнях, Бог знає, де й як?

Тіни вічевиків коливають ся під чорними маревами церковних сволоків, як зажурені ведетні. Голоси хвилюють погрозами, страхом і одушевленнем:

— Лиш би на волю! Лиш би Різдво в рідній сторонці!

Голос здалека:

— Тим, що матимуть змогу вдарити собою на захід сонця, буде там трохи хліба...

— Ті-ж, що стоятимуть у місці або підуть в той бік, де сонце сходить, не перебують ся крізь єгипетські язви свого часу...

— — О стократно плідна скибо Данилова! Веселі твої плугатарі вертають до тебе, та не з піснею жайворонка над головами. Танком обідраних страховищ вони брестимуть снігові сугорби по холмській рівнині й померших діток лишатимуть на шляху воронам. А в різдвяну ніч, повну голодних привидів, вони не стануть кидати куті під стелю старим добрим богам, при червонім саяві смоляних трісок, лише стежитимуть банно в просторах за сею смугою правічних лісів на обрїю, де днина кладесть ся на сон, і питатимуть себе:

— Де зоря—хліба?

Тодіж, у тьманій стужі поспнуть по хатах діти, у голов, близенько, щоб хто не відняв, книжечка, дарована в неволі, заязозена на краєчках і почертана куклами, але здала... А отсих книжечок, благовістників, тисячі на волинській руїні.

Пийте... глядіть...

Знялось сліпуче сляво у тьмі!

Нідеральм.

Катря Гриневичева.

В шпиталі.

(Незаному братови).

Так... так... так... так...

Ідуть мінути і години

Кудись далеко. Німо, тихо;

Ні брата, друга, ні родини,—

Лиш в серії дзвонить з горем лихо:

Так... так... так...

Широка зала, мов ті сїни

Підземної пустелі-сроти;

Кутами вють ся чорні тіни

І кличуть в шумі: де ти, хто ти?..

Ха-ха!..

Листок, відірваний вітрами

У мряках, без живого блиску,

Лежить тут, а з палкими снами

Покинув матірню колиску.

Далекий світ манив крізь страсти!

І жар і біль топив ся в тобі

І довершивсь: чужі покласти

Не спочуть хрестика на гробі.

Родив ся десь, як світ був пляний;

Шукав десь воленки для рідних,

Та серед чужинців побідних

Зовляеш, зникнеш, все незнаний.

Так... так.

З розбитим мозком і кістками,

Чужий сірома—та безрідний;

Над ліжком табличка з крисками

І з дому зжовклий лист—последний..

Твоє усе... так... так...

На вежі дзвонить до безтїямі

Крізь ночі тьму і світло днини.

Так... так... пливають кудись години —

І стелють рожі на дно ями...

За вулом квилить вітер

І кличе сни давні;

Такі чудні, такі дрібні...

Мороз на шибках пише квіти...

Зелене сїно, втїмні діти

Серед пісень спід тисяч літ —

О доле!..

Який тасмний, дивний світ!

З півночі гласні грають дзвони...

*Хи-хи, хи-хи... скриплять у грудях стони...
Загнали очі блудом в стелі
І смутки людської пустелі
Сплікалим...*

— „Іде Різдво.

*А в твоїй хаті попіл... збиті двері...
Ніхто не буде в ній сидіти
З тобою при святій вечері,
Бо твої босі, голі діти
Пішли з плачем у жєбри,
А ти зостав—за брамою життя!..*

Мик. Мельник.

Справа миру й національна проблема.

Від першого кроку мирових переговорів поміж Росією та центральними державами в Берестю Литовським вже видно, що національна проблема творитиме осередню та головну точку всієї мирової справи взагалі.

Вже на початку сеї всесвітньої війни національне питання проголошено з боку офіціальних представників обох воюючих таборів одним з провідних мотивів сеї кривавої всеєвропейської катастрофи. Захист малих держав і поневолених народів загалом признала навіть професіональна дипломатія програмовою метою сеї війни. Те, що на початку війни було лише здебільшого махіявелістичною риторикою державних керманців і політичних провідників, свідомо обчислено на зеднання симпатій поневолених народів, — протягом війни набуло першорядного реально-політичного значіння, аж врешті знайшло в большевицькій мировій програмі свій найрадикальніший і найдемократичніший, а поруч з сим і найприродніший та найраціональніший вислів. Маємо на думці гасло, що виринуло під час війни й потім пишно розцвіло, гасло про „право народів на самоозначення“.

Заки його точно та ясно сформуовано в большевицькій програмі, мусіло воно насамперед пройти довгий шлях вельми ріжнотипних метаморфоз і розуміння його істоти. А се головню з двох причин. Передовсім тому, що фактично перед 1914 р. ніякого права народів формально не було. Воно існувало лише в звязку з державою, себто фактично право на самоозначення прислужувало тільки державним націям. Недержавні-ж, себто поневолені народи користувалися більшими чи меншими криками, які кидалися їм (або були силоміць вирвані) з багатого стола пануючих. Бо від часу французької революції суверенність признала була властиво тільки державним націям. Поневолені-ж, недержавні народи протягом XIX ст. мусіли вести завзяту боротьбу за поширення сього права національної суверенности на всі народи взагалі, себто передовсім на політично несамостійні. Щойно в часі сеї війни поруч з гаслом „права на самоозначення народів“ — яку справу поставлено рубом, а національне право яке таке стало ся некучим і невідложним питанням міжнародної політики, неминучою передумовиною переходу від воєнного стану Європи та культурного світа взагалі до мирного. Ся обставина, що фактично права народів, яке забезпечувало-б їх певний національний розвиток і поступ, ще не було й нема та що його саме щойно треба точно сформуовувати й певно загарантувати, — на жаль здебільшого нехтується ся з очевидною шкодою для поневолених і не менш очевидною користю для пануючих народів.

Бо наслідком сього перші марно затрачують чимало своєї енергії на риторичні — фактично безрезультатні — заяви в обороні сього ще неіснуючого права, тимчасом коли сі останні свідомо надуживають неясности сього питання під правничим оглядом для всіляких крутість і обаламучення перших. А в результаті навкруги сього „права народів“ до революційного виступу російських большевиків було здебільшого „стоянне на місці“, що є другою причиною

довгої та подекуди заплутаної еволюції гасла про самоозначення народів. Цікаві уваги з приводу сього моменту в справі, яка нас тут цікавить, знаходимо в органі французького синдикалізму: „La Bataille“ (Боротьба), а саме в статі: „Право народів“.

В ній говорить ся про безмежну трагіку сеї війни та про загальну тугу за миром. „А ся пекуча жага за миром — кажеть ся в ній далі — є в звязку з багатьома промовами про воєнні цілі тому, що ніщо не дає людям стільки відваги, як коли їм скажуть ся, чому вони терплять. А що говорить ся громадянам? Їм говорять, що воюють ся за повернення права народів на самоозначення. Не сумніваємо ся зовсім в добрій волі бесідників, що так промовляють. Але думаємо, що вони допускають ся історичного блуду. Бо право самоозначення народів досі не існує. Перш тому, заки хочемо його привертати, слід було-б подумати про те, щоб його витворити. Се не є ніяка гра словами. Історія від найдавнішої старовини аж по 1914 р. повчає нас про те, що ріжниці між правительствами й народами рішали ся силою. Тимчасом, коли у внутрішнім життю народу поволі утворювало ся право людини, дальше народи між собою узнавали право сильнішого, робили насильства й дожидали від збройної розвязки користи, пімсти та відплати. Коли Людвик XIV добув Штрасбург, він не питав штрасбургських горожан про те, як вони думають. Коли Росія, Прусія й Австрія ділили Польщу, вони мало турбували ся тим, чи се до вподоби Полякам. Ще близькою до нас є доля Єгиптян, загарбаних Англією... Триполітанців, забраних Італією, та Мароканців, перероблених у Французів, бо гармати стріляють дальше ніж примітивні кріси. Таким чином цілі країни переходили з одних рук до других, а в кождім випадку переможений нарід не мав перед собою іншої мети, як щоб відновити свою силу, щоб з більшим успіхом бити ся, на випадок, колиб знову довелось зустріти ся з переможцем.

„Не говоримо-ж тому про повернення права народів. А не сміємо також гадати, що тривкий мир вийде з поправи старої світової карти, як що сю поправу вимусять переможці на переможеним.

„Довга війна змусила людей думати. Своїми розмірами в часі та просторі вона є для них своєрідною нагодою задля домагання права для народів, як для індивідуїв. Ми навіть твердимо, що єдиним засобом, аби сю війну як найскорше скінчити, є відкинення з боку воюючих сторін насилля яко властивого способу та заведення суду народів, котрому предложіли були б усі справи, які продовжують війну, а в тім числі й ельзас-лотаринзьке питання. Скорше чи пізнійше се станеть ся й було-б безмірно ліпше, щоб се стало ся як найскорше.

„Просимо Рібо (статя була писана на початку літа 1917 р. НВ.) та Вільсона за вибачення. Але коли вони говорять про спільне нове здобутте страчених провінцій, підтримують поєдинок яко властивий засіб. Вони засуджують насильство, щоб в найближшій хвилині його прославлявати, а й колиб право було на їх боці, се не перешкадає, щоб вони говорили мовою, яка не є мовою будуччини та яка не сміє бути ані мовою сучасности. Вони хотять утворити союз народів, але роблять заходи, щоб народи були найперше гідні прийняття до сього союзу вже після того, коли будуть полагоджені найтяжші справи без них та, можливо, й проти них...

„Ми знаємо добре, що сей союз народів, який вже нині уважають можливим, відзеркалюватиме всіх тих, хто проголошує, що ненависть свята, пімста божья, а відплата ідеальне право. Одначе ненависть, пімста й відплата приносять лише знищення та смерть, а саме сього закоштувало людство більше ніж досить. Воно хоче, щоб йому врешті дали засоби до життя.“

Наведена довша цитата зі статі французької часописі цікава не лише тим, що доказує неминучість ясного сформу-

дування й інтернаціональної кодифікації „права народів“, але й тим, що передбачає та констатує вже навіть деякі крутістьства на ґрунті його розуміння міродатними політично-державними чинниками, що загалом лише ускладнюватиме й гальмуватиме переведення мирової акції в дійсно демократичним і справедливим дусі.

* * *

В інтересі поневоленних і недержавних народів є, щоб гасло „самоозначення народів“, а далі й зміст „права народів“ як найточніше та найповніше зясовано й означено. Однак тепер в поодиноких фазах їх метаморфози підкреслював ся здебільшого лише якийсь один момент або їх складова частина. Наслідком сього затемнювали ся подекуди їх суцільний зміст і загальне значіння, що, як про се вже була мова вище, є вельми до вподоби всім явним і таємним ворогам національної еманципації, котрі казуїстично надуживають сих неясностей і неточностей в означенню вище згаданих понять дня, як що не відкритого поборювання вільних прямувань поневоленних народів, то принаймні замаскованого їх гальмування.

Один з сих лицарів дипломатичної казуїстики, назверх неначе прихильник гасла „самоозначення народів“, але в дійсності таємний його ворог, австрійський міністер заграничних справ, гр. Чернін, зробив в угорській делегації недавно докладну класифікацію ріжноманітного розуміння сього гасла. Він нарахував загалом аж п'ять головних відтінків у його інтерпретації, а до того ще лише в антантським таборі. Ось вони: 1) право малих держав (Бельгії, Чорногори, Сербії) на їх заховання; 2) право на зєдинення народів, незлучених з їх рідною державою та землями (прилучення австрійських Італійців до Італії, австро-угорських Румунів до Румунії); 3) демократизація недемократичних держав (реформа виборчого закону в Пруссії, угоди між поневоленними й урядом); 4) право держав рішати про долю недержавних народів (отже Австрії про Чехів, Угорщини про Словаків тощо).

Цікаво, що гр. Чернін у своїй вище наведеній класифікації якимсь дивним припадком зовсім поминув одно з найважніших та найпитоміших розуміннь гасла про „самоозначення народів“, себто: право несамостійних і поневоленних націй на власну політичну незалежність і державну окремішність.

Він очевидно мусів оминати сей останній спосіб полагоджування національної справи, бо вно суперечило-б останній категорії його класифікації й означало-б признание міжнародного рішення внутрішньо-державних національних питань, як сього жадає большевицька формула та проти чого категорично й засадничо висловили ся дипломатичні представники центрального державного блоку в Берестю Литовським.

Отже дуже добре стало ся, що останніми часами з боку поневоленних народів конкретніше зясовано їх національно-політичні домагання, через що заразом і саме гасло „самоозначення народів“ набуло виразнішого та яснійшого змісту.

Під сим оглядом неабияке значіння мають відомі майові (з 1917 р.) державно-правні заяви австрійських поневоленних народів, а передовсім чеська, українська й південно-славянська. Далі чимало причинили ся до теоретично-ідеологічного вияснення та поглиблення сеї справи заяви соціалістичних партій поневоленних і недержавних народів, предложені скандинавсько-голяндському комітетови у Стокгольмі. Серед них звертає увагу меморіал австро-української делегації, в яким докладно та засадничо розяснені поняття права народів на самоозначення, а далі практично приложено його теоретичну інтерпретацію до поодиноких національних і державних справ у звязку з війною та майбутньою мировою конференцією (Пор. IV—XII уступи згаданого меморіалу).

Реально-політичне значіння сих останніх подекуди обмежено через те, що недовстало їм тої державної санкції, яка дотепер була рішаючою та міродатною при полагоджуванню національних справ. Під сим оглядом щасливіші були російські большевики, котрим вдало ся захопити державну керму в свої руки й таким робом здобути реальний засіб для переведення та здійснення своїх ідеологічних і теоретичних передумов щодо національної проблеми. І треба віддати їм справедливість, що ставши у власти, вони не лише що не пішли на компроміс зі своєю радикально-демократичною ідеологією, але навпаки сю останню в усій її безкомпромисовій ясности положили в основу своєї мирової акції, яку конкретно розпочали берестьськими переговорами.

Взагалі всі заходи большевиків у сїм напрямі відзначають ся майже класичною ясністю, яка не допускає ніяких казуїстичних крутістьств і вивертів, що такі характеристичні та досі сливе неминучі на ґрунті національних відносин. Можна сказати, що заслугою большевиків революційний демократизм врешті очищено від первородного гріха — державного протинаціонального централізму, сеї фатальної спадщини по великій французькій революції. Яко зразок їх простолійности в розумінню національної проблеми можна вельми надуживаного поняття анексії.

Після своєї падолистової побіди вони дали таке суто-демократичне означення сього досі спірного поняття: „Під назвою анексії або безправного присвоєння країни розуміє влада з огляду на правну свідомість демократії взагалі, а робітничої зокрема яку будь анексію малого слабого народу з боку великої сильної держави без згоди сього народу та без огляду на ступінь його цивілізації й географічного положення в Європі або в країнах на другім березі океану. В разі, коли населення якої держави силою придержуєть ся і коли йому проти його волі, висловленої або в пресі або на національних зборах, або через постанови партії чи врешті через бунт і повстання проти поневоленників заперечуєть ся право загального плебісциту, далі, коли анектуючі держави противлять ся відкликати воєнні гарнізони й не признають населенню права утворити власний політичний лад, такий стан річей є анексією, себто протиправним присвоєнням. Правительство є тої думки, що продовжування війни з метою, щоб слабі й поневолені народи були розділені між багатими й сильними, є великим злочиним проти людства“.

Се добра відповідь всім тим псевдодемократам і замаскованим імперіалістам соціалістично-ліберального сорту, котрі лютують назверх проти анексії, але в дійсности боронять її під фітовим листком реанексії або якогось подібного фарисейського крутістьства. Са сама ясність характеризує основні дві точки: 3) та 4) большевицької мирової програми щодо національної справи. Ось вони: 3) Національним громадам, які перед війною не були самостійні, запоручуєть ся можливість полагодження справи своєї приналежності до тої чи иншої держави або в дусі власної державности через плебісцит. Сей плебісцит мусить відбутися як таким робом, щоб запевнено повну незалежність подавання голосів всьому населенню відносної країни, як і евакуованим і втікачам. 4) Що торкаєть ся країн з мішаним населенням під національним оглядом, право меншостей загарантовуєть ся спеціальним законом, котрий запоручує самостійність національної культури, а як що се практично можливе, то й автономну управу. В сих двох точках большевицької мирової програми маємо цікаву спробу юридичної кодифікації національного права.

Як що полагодження національної справи має бути переведене в усїм її величезнім обсязі та в усій її важній великій складности, вище наведені дві тези мали-б стати ся інтернаціонально-обовязуючими нормами майбутнього національного права, яке саме народжуєть ся, через що врешті обмежено-б довільну гнучкість поняття „права на самоозна-

ченне народів“, а поруч з тим й унеможливлено-б дотеперішню анархію та сваволю в державно-національних відносинах. Одначе реальне переведення сього не буде такою легкою справою, якби се могло здавати ся на основі того, що говорить ся та пишеть ся про се, словом на основі, як що можна так висловити ся, фразеологічного максималізму й риторичного захоплення. Не слід забувати, що в практичній політиці на жаль досі ще вельми мало зобов'язує теоретичний постуляторизм та принципіальна витриманість взагалі. А саме у відношенні до національної справи ся різниця поміж політичною теорією та практикою величезна, така, що тяжко буде збудувати міцний міст через сю безодню між словами та вчинками в національним устрою.

Проти нового та справедливого полагодження національної справи змобілізують ся всі злі сили старого занепадаючого світу та його повільного думання. На останню оборону твердині національного феудалізму солідарно піде до нападу все: державне глитайство з молохом суверенности на чолі, національний імперіялізм з усіма своїми атрибутами в роді „історичного права“, національного „стану посідання“, територіального фетишизму і т. ин. Державний абсолютизм, сей ненаситний коханець status quo ante, знайде явну чи таємну піддержку серед пануючих народів-патрициів. Офіційна дипломатія, що боронить анахроністичного престижу державної суверенности, черпатиме інтелектуальну підмогу з „націоналістичних“ писань захланної демократії державно-пануючих народів. У сій рішучій і останній боротьбі народи плебейці матимуть проти себе не лише правительства й т. зв. офіційні сфери, але й переважну більшість загалу пануючих народів, захоплену національно-феудальними пересудами й національним імперіялізмом.

Через все се разом справа миру вельми ускладняеть ся, наскільки розходить ся про справедливе та для всіх однакове полагодження національних спірних питань. Отже не диво, що гр. Чернін від імени центрального блоку застеріг ся проти 3 й 4 точки большевицької програми. Було-б дивом і очевидним фарисейством, колиб почвірний союз їх прийняв. Сих точок не прийме й антанта, наскільки розходиться ся про приложення їх до її національних справ. Щодо сього—вона зійдеться з центральними державами в тім, що національні справи, принаймні у себе вдома — мають полагджувати ся внутрішньо-державним конституційним шляхом, а не на міжнароднім форумі.

Словом, в рямах старої державности з її ідолопоклонством перед фетишем абсолютної суверенности держави — справедливе й демократичне полагодження національної проблеми в усім її обсязі — не можливе. Й тому визвольнополітичні прямування поневоленних народів з очевидними державно-самостійницькими аспіраціями, а далі радикальна большевицька формула державно-політичної еманципації несамоїтих народів фактично означає кризу дотеперішньої державности. Очевидна річ, що в старі державні форми не можна вложити незалежного та самостійного політичного буття всіх поневоленних народів. Отже ситуація на перший погляд безвихідна. Одначе так не в. Є з неї вихід. Треба витворити нові форми майбутньої державности, в яких могли-б вільно розвинути ся всі різноманітні парости національного життя. Федерація і автономізм — ось підвалини сеї внутрішньої державности. На засадах федералізму й автономізму з узглядненнем багатой різноманітності національних, географічних і економічних відносин — можна збудувати нову Европу, визволену з кайдан національного утиску, забезпечуючи всім її народам вільний та всесторонній розвиток.

Отже запитуємо, де в справжня європейська демократія, вільна від національних пересудів і націоналістичного атавізму, котра-б могла зєдинити ся до рішучого бою проти захопленої державности вчорашнього дня? Серед пануючих народів її дуже мало. Але навіть і демократія поневоленних народів нескрізь і невовні визволена з нетр старо-державного колгунства.

Ось чому тяжко ще передбачити, як скінчить ся боротьба старого світа з молодим за нові майбутні форми державно-національного будівництва та життя?! Осць чому мусимо побоювати ся, що якимсь компромісом, а не повною побідкою нового над старим скінчить ся большевицька спроба радикального розв'язання національної справи. Осць чому можливо, що майбутній мир не всім поневоленим народам дасть нову свободу. За багато ще в старого навіть в тім, що назверх виступає та головно балакає поновому.

Можливо, що сі наші висновки за песимістичні. І ми були б вельми раді, колиб найблизша будуччина їх уцерьт повалила; колиб нове справді перемогло старе, а на руїнах скривавленої та силондрованої Европи народила ся нова й молода Европа без якої будь спадщини чи спомину про старий утиск і поневолення.

Якби не було, але майбутнє мирове полагодження національної проблеми, коли навіть і не принесе повного визволення кріпацьких народів, все-ж-таки означатиме великий крок наперед на шляху до здійснення національної справедливости та завершення національної еманципації.

Н. В.

Українська Народня Республіка й мирова справа.

Становище Ради в справі миру.

Справа миру була предметом засідання Малої Ради 4 грудня. Відкрив його проф. М. Грушевський повідомленням, що попереднього дня прислав головнокомандуючий румунським фронтом телеграму Ц. У. Раді, що він в порозумінню з румунським правительством приневедений розпочати мирові переговори з ворогом і просить Раду прислати свого представника для участі в сих переговорах. Неронович (у. с. д.) жадав, щоб перемир'я на румунським і південно-західнім фронті проголошено від Української Республіки й щоб опісля довести справу до кінця, до заключення миру. Українська Народня Республіка повинна взяти справу миру в свої руки яко незалежна держава, повідомляючи про се раду народніх комісарів яко великоруську владу, а також воюючі держави й союзників. Ранійше Україна підчеркувала все свій зв'язок з Росією. Та перемир'я, які зайшли, розв'язали руки Українцям і тепер Україна повинна уважати себе самостійною, незалежною державою, довівши своє національне самоозначення до повного кінця. Через голови воюючих Україна повинна звернути ся до демократичних сил Европи з прошенням помогти їй стати вповні суверенною. Краще вмерти ніж не досягнути сього.

Чечель (у. с. р.) зазначив, що перемир'я і мир треба робити від імени Української Народньої Республіки. Тому треба стати на становищі зовсім незалежної держави. Кушнір (у. с. ф.) заявив, що його фракція звертає ся з пропозицією до демократії західної Европи, щоб заключено не окремий, а загальнолюдський мир. На окремий мир бесідник не годить ся. Ткаченко (у. с. д., генеральний секретарь справедливости) сказав, що українська соціалдемократія все домагала ся миру, але на перешкоді стояло російське правительство. Треба приступити до конкретних умов миру.

Шац (об. жид. соц. роб. п.) домагав ся, щоб Ц. Рада санкціонувала перемир'я і приступила до утворення російської влади, котра була-б правосильна заключити мир. Шраг (у. с. р.) підчеркнув, що нема центральної федеративної влади, тому мир повинна взяти негайно в свої руки Рада. Бесідник відчитав резолюцію українських соціалістів-революціонерів, в якій запропонував рахувати ся з радою народніх комісарів яко з фактичною владою великоруського центра, домагав ся утворення однородно-соціалістичної федеративної правительственої ради, а тимчасом вислати представників для переговорів у справі перемир'я.

Потім Скловський від російських соціалістів-революціонерів, Гольдельман від поалей-ціону й Балабанов від російських соціалдемократів і Бунду то домагалися виявлення становища Ген. Секретаріату, то протестували проти окремого миру.

При загальній увазі виступив з короткою промовою представитель Ген. Секретаріату В. Винниченко. Зазначив, що Ген. Секретаріат констатує з великим задоволенням, що позиція українських провідних партій в ніч не розходить ся з думкою Ген. Секретаріату. Справа миру не терпить відложення. Ми повинні вести справу миру від імені Української Народньої Республіки й вислати своїх представників на румунський і південно-західний фронт для переговорів над перемир'єм. Рівночасно необхідно повідомити про се Французів і Англіїців, котрі сьогодні акредитували до нас посла (Оплески). Генер. Секретаріат признає необхідним порозуміти ся з тими організаціями, які ведуть переговори в справі миру на інших фронтах. Рада комісарів має велике значіння в народніх масах і Ген. Секретаріат повинен з тим рахувати ся. Але ми не уважаємо ради народніх комісарів правительством усієї російської республіки. Справу загального миру повинна вести та власть, котра буде зорганізована з представників усіх демократичних партій при участі представників від краєвих правительств. А тому необхідно негайно приступити до організації правительства—однородно-соціалістичного, федеративного характеру... Справа миру—дуже важна й серйозна, вона захоплює інтереси не тільки України. Необхідно зараз приступити до вироблення програми миру. Ся програма не повинна різнити ся від тої програми, яку вже одобрила вся революційна демократія... Необхідно негайно за одобренням Малої Ради всунути в переговори з союзниками радіотелеграфом... Офіційно заявляє, що до Ген. Секретаріату не прийшла жадна пропозиція від союзних держав узяти на себе ініціативу переговорів у справі перемир'я або миру.

Після того Темкін (Бунд) предложив від меншостей резолюцію, в якій стверджував необхідність вислати представників на румунський і південно-західний фронт для заключення перемир'я в порозумінню з союзниками, негайно приступити до утворення центральної влади, одинок правосильної для переговорів у справі миру, й приступити до тимчасового вироблення умов демократичного миру для предложення на розгляд Ц. Ради й союзників.

Пісоцький предложив таку резолюцію, прийняту вже українськими соціалдемократами й соціалістами-революціонерами на фракційних нарадах:

„Від імені Української Народньої Республіки Українська Центральна Рада признає необхідним негайно приступити до перемир'я, повідомивши про се одночасно союзні держави. Беручи під увагу: 1) що справу миру від імені всієї російської республіки може вести тільки центральний орган соціалістичної федеративної влади, 2) що проби утворення такої влади досі не вдали ся, 3) що при теперішніх обставинах таку владу можна утворити тільки в процесі здійснення миру, 4) що інші шляхи утворення такої влади можуть затягнути справу миру й пошкодити їй, — Українська Центральна Рада приступає до активного здійснення миру. Сим виповняє У. Ц. Рада здавна висловлену волю українського народу й уже не раз ухвалені нею постанови про негайний мир, в чім досі ставило нам перешкоди тимчасове правительтво. Тому У. Ц. Рада постановляє: 1) післати представників від Генерального Секретаріату на румунський і південно-західний фронти для ведення переговорів у справі перемир'я; 2) звернути ся зараз від імені Української Народньої Республіки, як до союзних, так і до ворожих держав з пропозицією почати мирові переговори, повідомляючи про се нейтральні держави; 3) рівночасно повідомити про се раду народніх комісарів і правительства інших республік Росії для координування ведення сеї справи; 4) заразом Ц. Рада приступає до негайного вироблення програми миру для предложення її від імені Української Народ-

ньої Республіки народам Росії, а також союзним і ворожим державам як основи для переговорів. Українська Центральна Рада закликає всі народи Росії взяти в сих переговорах як найдіяльнійшу участь“.

За резолюцією національних меншостей було 8 голосів, за резолюцією українських партій 29. На полуднево-західний фронт виделеговано товариша секретаря внутрішніх справ І. Краськовського й кап. Удовиченка, а на румунський члена Малої Ради Любінського та члена У. Ц. В. Комітету Левицького.

Утворення єдиного українського фронту для забезпечення корисних умов миру.

На засіданні Ген. Секретаріату 6 грудня обговорювано справу утворення єдиного українського фронту й по обговоренню прийнято таку постанову: „Події, які відбували ся в квартирі головнокомандуючого, нарушили оперативний зв'язок фронтів, що грозить небезпекою українській території з огляду на всякі можливості до підписання умов миру включно. Переговори в справі перемир'я, які почали ся, вимагають об'єднання і координування сеї справи на цілм українськм фронті та його суцільности для збереження умов перемир'я обома воюючими сторонами. При збереженню сього можна дійсно захистити всю територію Української Народньої Республіки. Тому Ген. Секретаріат проголошує південно-західний і румунський фронти за єдиний український фронт, входячи щодо румунського фронту в порозуміння з румунським правительством і автономною Молдавією, і ставить сей єдиний фронт в усім об'ємі його робіт і завдань під свій провід, про що повідомляє квартиру верховного головнокомандуючого для координування роботи українського фронту з іншими фронтами російської республіки. Полишаючи наразі розділ українського фронту на дві частини, як се було досі, Ген. Секретаріат приступає рівночасно до розроблення форм тіснішого контакту між штабами південно-західного й румунського фронтів. У зв'язку з тим Ген. Секретаріат уважає необхідним існування окремих комісарів при тих штабах з представників військових організацій, рад і комісарів. Рівночасно виповняючи давніші бажання українського народу всіма своїми силами захищати свій фронт, Ген. Секретаріат повідомляє всі українські військові частини на всіх фронтах, що він робить заходи для переведення українських частин інших фронтів на український фронт, рахуючи ся з загальним положенням фронтів. Усі неукраїнські частини на українськм фронті повинні знати, що оборона українського фронту охороняє також і єдинство всього фронту всієї Росії й дає можливість провести мир в користь всіх народів Росії. Тому неукраїнські військові частини обов'язані вивонити совісно й чесно свої обов'язки супроти охорони українського фронту, бо загальна охорона сього фронту захищає загальні інтереси народів усієї Росії. В сій загальній роботі для охорони всього фронту бере участь дружна і союзна румунська армія і частини молдавських військ. Проголошуючи перемир'є на українськм фронті іменем Української Народньої Республіки, Ген. Секретаріат уважає необхідним дальшу роботу в справі негайного заключення миру вести в порозумінню з союзними державами“.

Для контролю большевицьких переговорів у Берестю Литовськм делегувала Центральна Українська Рада трьох делегатів, між ними Любінського (члена Ц. У. Ради, нац. рев.). З вісток ріжних часописей і нижче поданої ноти Г. С. до воюючих і нейтральних держав виходить, що Любінський прибув до Берестя незалежно від делегації петроградської ради народніх комісарів. Між Любінським і делегацією ради народніх комісарів виникли тертя з причини, що Росіяне поспішили без участі Українців зробити перемир'є. Любінський відмовив делегації ради народніх комісарів права говорити в справі перемир'я і миру іменем цілої бувшої Росії. Діставши ноту Ген. Секретаріату, Любінський відіхав до Києва.

Нота Ген. Секретаріату Української Народньої Республіки і до воюючих нейтральних держав у справі миру.

„Генеральний Секретаріат подає отсим до відома всім нейтральним і воюючим державам отсе :

Третім універсалом У. Ц. Ради з дня 20/XI 1917 р. проголошено Українську Народню Республіку. Сім актом поставлено її в інтернаціональне положення. Українська Народня Республіка змагає до створення федеративної злуки всіх республік, які повстали на землі давнього російського цїсарства. Аж до часу, коли в Росії буде установлене федеративне правительствo й аж поки міжнародне заступництво буде розділене між правительством федеративної республіки та правительством України, вступає Українська Республіка зі своїм правительством Г. Секретаріатом на дорогу самостійних міжнародних взаємин.

В звязку з тим уважає Г. Секретаріат за необхідне висвітлити всім державам і народам світа становище Української Народньої Республіки до мирових переговорів, які в найближчих днях розпочнуть ся в Берестю Литовським між представниками ради народніх комісарів і державами, що ведуть війну з Росією. Ми маємо непорушне переконання, що теперішня війна є найбільшим нещастем усіх держав, для того від дня проголошення Української Народньої Республіки вступили ми на шлях діяльної мирної політики.

Тому, що в третім універсалі проголошено необхідність негайно заключити мир, постановила також Ц. Рада прилучити ся до перемир'я. Для того післано на полуднево-західний і румунський фронт відпоручників Ген. Секретаріату. Обидва фронти злучені тепер в один український фронт під кермою правительством Української Народньої Республіки.

Рівночасно поручила Ц. Рада Г. Секретаріатові повідомити союзників про факт ведення мирових переговорів і се поручення Г. Секретаріат в свій час виконав.

Коли рада народніх комісарів за згодою правительств держав, що воюють проти Росії, підняла переговори на всіх фронтах Росії про перемир'я, вислав Г. Секретаріат своїх заступників до Берестя Литовського для контролі й інформації. Притім уважає Г. Секретаріат за необхідне звернути увагу на те, що заступники ради народніх комісарів, хоча були повідомлені про те, що відпоручники Українського Правительствa мають приїхати для участі в переговорах, — заключили самостійно загальне перемир'я без усякого порозуміння з правительством Української Народньої Республіки. Але тепер, коли рада народніх комісарів на основі останньої точки умови про загальне перемир'я почала в Берестю Литовським мирові переговори з правительством Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини й Болгарії, заявляє Г. Секретаріат іменем Української Народньої Республіки :

1. Ціла демократія української держави змагає до світового мира — до загального мира поміж усіма державами, що тепер ведуть війну.
2. Мир, заключений поміж усіма державами, повинен усім, навіть найменшим народам в кожній державі, забезпечити свободу народоправного самоозначення.
3. Для уможливлення справдішнього вирівнювання долі народів треба установити відповідні гарантії.
4. Через те заборів, т. зв. насильного прилучення або передачі поодиноких земель без згоди населення не можна допустити.
5. Так само зі становища робочих клас всіх країв виключені всякі контрибуції в якій небудь формі.
6. Малі народи й держави, що потерпіли через війну, повинні дістати матеріальну поміч на основі принципів, вироблених на конгресах.
7. Українська Народня Республіка має тепер на своїй землі власний український фронт і виступає самостійно в міжнародних справах через своє правительствo, яке заступає інтереси українського народу. Воно повинно також брати участь в мирових переговорах, конференціях і зїздах на рівні з усіма іншими державами.
8. Власть ради народніх комісарів не простягає ся на цїлу Росію, а зокрема не простягає ся на Українську Республіку. Для того також мир, який хоче заключити Росія зі своїми противниками, може тільки тоді бути важний для

Української Республіки, коли його умови прийме й підпише правительствo Української Народньої Республіки.

9. Мир в імені цілої Росії може заключити тільки таке правительствo (до того федеративне), яке буде утворене всіма республіками й державно зорганізованими областями Росії. Колиб такого правительствa не вдало ся утворити в найближшій часі, тоді тільки злучені правительствa всіх тих республік і областей можуть заключити такий мир.

У. Г. Секретаріат держить ся твердо принципу загального народоправного мира та змагає прискорити його заключення. Признає велике значіння всіх змагань, щоб такий мир здійснити, уважає за необхідне, щоб його заступники брали участь в переговорах в Берестю Литовським, і рівночасно бажає, щоб справу мира завершено на міжнароднім зїзді, на який українське правительствo запрошує всі воюючі держави.

Голова Г. Секретаріату Володимир Винниченко. Генеральний секретарь для міжнародніх справ Олександр Шулгин.

Відповідь почвірного союзу на ноту Г. Секретаріату.

На сю ноту одержало Українське Правительствo таку телеграфічну відповідь :

„До Президента Г. Секретаріату Винниченка й секретаря для міжнародніх справ Шулгина. Київ.

Нота Г. Секретаріату Української Народньої Республіки до всіх воюючих і неутральних держав означає яко безумовно потрібне, щоб представники Української Народньої Республіки взяли участь в переговорах в Берестю Литовським.

Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія й Туреччина привязують вартість до того, щоб зазначити, що вони готові повітати уповновласнених представників Української Народньої Республіки з участю в мирових переговорах у Берестю Литовським.

При сїм вони зазначають, що вони радо були-б повітали таких уповновласнених представників також при переговорах при заключенню перемир'я.

Бересте Литовське, 26 грудня 1917 р. Уповноважені делегати чотирьох союзних держав : фон Кільман за Німеччину, гр. Чернін за Австро-Угорщину, Попов за Болгарію, Мессімі Бей за Туреччину“.

До мирових переговорів.

Петроградська телеграфічна агенція повідомляє, що 30 грудня відбула ся в Петрограді мирова демонстрація, яка тривала від 10 год. перед полуднем до 5 год. по полудні та в якій взяло участь багато робітників, салдатів і матросів. В сій маніфестації взяли участь також петроградські Українці.

Пресове бюро петроградського комісаріату заграничних справ доносить під датою 30 грудня : Німецька делегація в Берестю Литовським предложила російській делегації акт з докладним представленням німецьких умов миру. Німецьке правительствo висловлює в сїм акті переконання, що народні маси в Курляндії, Польщі, Литві й частинах Естляндії та Ліфляндії висловили ся вже за політичну самостійність і що російське правительствo, яке стоїть на точці погляду права вільного самоозначення націй, признає се висловом волі польського, литовського й лотиського народів. Російська делегація відповіла на се, що вона не може признати такого обявлення волі народів, яке стало ся під давленням воєнного стану. Рада народніх комісарів прийняла до відома німецьку заяву й одобрива та точку погляду російської делегації.

Перервані 28 грудня мирові переговори в Берестю Литовським мали розпочати ся знову 4 сїчня. Делегації почвірного союзу виїхали туди попереднього дня. Прибула до Берестя також делегація Української Республіки в складі чотирьох членів, якими є члени Української Центральної Ради та всеросійських Установчих Зборів — М. Левицький, М. Любінський, М. Полозов і А. Севрюк. Інші члени делегації та її

провідник мають прибути. Делегати України мають уповноваження від правительства Української Народної Республіки провадити мирові переговори.

Часописи доносять, що голова російської делегації вислав з січня з Петрограду представникам почвірного союзу в Берестю Литовським телеграму, в якій він, покликаючи ся на постанову правительства російської республіки, пропонує продовжувати мирові переговори в якійсь неутралній державі. На се представники чотирьох союзних держав відповіли телеграфічно 4 січня панови Йоффе, що вони відхиляють кожду зміну місця переговорів, бо обов'язуючо було умовлено розпочати знову мирові переговори 5 січня в Берестю Литовським.

В справі домагання російської делегації про зміну місця переговорів німецький канцлер гр. Гертлінг говорив у головній комісії Райхстагу таке: „Вже раніше російське правительство заявляло кілька разів протягом переговорів бажання, щоб мирові переговори з Берестя Литовського перенести до якогось неутралного міста, напр. до Стокгольму. Тепер теж саме запропоновано виразнійше. Російське правительство пропонує перенести переговори з Берестя Литовського до Стокгольму. Ми не можемо полишити Росіянам вказувати нам, де ми повинні провадити далі мирові переговори. Перенесення переговорів до Стокгольму зустріло ся-б з незвичайно великими труднощами. Я хочу навести лише одну трудність, а саме, що безпосереднє получення, яке делегації мусять мати з їх столицями Берліном, Віднем, Софією, Константинополем і Петроградом і яке вже налажено й добре функціонує в Берестю Литовським,—в Стокгольмі стрінуло-б великі труднощі. До сього прилучаєть ся побоювання, що в Стокгольмі був би ґрунт для заходів антанті сїяти недовірку між російським правительством і його представниками та нами. Тому я доручив державному секретареві Кільманови відхилити сю пропозицію. Тимчасом до Берестя Литовського прибули представники України й не яко річознавці, а з уповноваженнями провадити переговори. Ми будемо з представниками України зовсім спокійно провадити переговори далі“.

Далі Гертлінг заявив на комісії Райхстагу, що по донесенням з Петрограду російське правительство не може згодити ся на 1 й 2 точку німецької пропозиції. Сї обидві точки відносять ся до способів опущення окупованих земель і переведення на них народного голосування. В російській пресі закидають центральним державам, що в сих точках виступає їх нельояльність, з якою вони хотять позбути ся російського признання права націй на самоозначення. Гертлінг відкидає „сі інсинуації“ та заявляє, що причиною тих точок мирових пропозицій є лише практичні огляди та що Німці від них не відступлять.

У відповідь на заяву делегації почвірного союзу про неможливість перенесення мирових переговорів з Берестя Литовського до иншого міста російська делегація зателеграфувала дня 5 січня, що з огляду на прихід делегації почвірного союзу до Берестя Литовського виїжджають туди й російські делегати з Троцьким на чолі.

Віденські німецькі часописи з 5 січня подають в телеграмах з Берліна, що в Берестю Литовським з делегацією Української Народної Республіки ведуть ся мирові переговори й мають успішний перебіг.

Війна між Україною і Московщиною.

За „Робітничою Газетою“, „Нашимъ Вѣкомъ“ (давньою „Рѣчью“) і инш. російськими часописями подаємо жмут відомостей про причини й перебіг війни між Україною і петроградським правительством большевиків та їх військами. Загальний погляд на ситуацію дає промова голови Генерального Секретаріату України на Малій Раді.

Винниченко про большевиків. 15 грудня на засіданню Малої Ради з великою промовою виступив предсідатель Генерального Секретаріату В. Винниченко. Він пояснив розброєння

військ большевицькою агітацією в тих частинах. До своїх звичайних демагогічних гасел большевики на Україні додали ще одно гасло: знищення Української Народної Республіки. В Петрограді большевики могли поконати тимчасове правительство, але тут на Україні вони завели ся в рахунках. Генеральний Секретаріат має і силу і иншу позицію, як мало тимчасове правительство. І тому в Києві переміг той, у кого більше сили. Коли Секретаріат признав се потрібним, він без проливу крови розброїв ті військові частини, котрі виступали проти української революційної демократії і Центральної Ради. Страти понесли тільки ми в особі одного вбитого козака й чотирьох ранених.

Далі оповів Винниченко, як відбуло ся розброєння: Большевики здавали ся покійно, видавали зброю тому, що відчували свою безсилність. Всі ті чутки, будім-то ми вивозили розброєних трохи не голими, голодними, се неправда, того не було, їх везуть в звичайних для ешелонів вагонах, одягненими й накормленими. Ніяких насильств над розброєними нема. Переходячи до висловлених большевиками обвинувачень Ради в контр-революційности, Винниченко сказав, що Секретаріат не веде ніяких таємних переговорів, а відкрито стоїть на принципі утворення загально-російської соціалістично-федеративної влади; ми ведемо в справі сього переговорів з правительствами всіх державних областей: Дону, Петрограду, Бессарабії, Білоруси, Криму, Сибіру й инших. Перепущення через Україну військ тих націй, які сьгодні самоозначують ся, ми будемо допускати, як допускаєть ся в инших областях перенесення наших військ, які ідуть на Україну. Та стоячи на ґрунті строгої неутралности, ми не будемо перепускати большевицьких військ для братовбійчої війни на Дону. Що торкаєть ся влади, ми прийняли дві делегації від Кубані й Дону з Полуднево-східним Союзом. Умови наших переговорів, аби не було жадних репресій у відношенню, до кого-б то не було, й охорона свобод. Влада повинна бути однородно-соціалістична й федеративна. Вислано ноти й иншим краєвим правительствам, але відповіді поки-що нема.

Всеросійські Установчі Збори обов'язково повинні відбути ся. Але в Петрограді та в Москві народні комісари витворили умови, які роблять працю Установчих Зборів неможливою. Їх можуть розігнати. Криленко вже розсилає про се телеграму до армії. Краше було-б для Установчих Зборів вибрати инше місце. Одначе не на Україні. Але колиб Центральна Рада одобрила проєкт перенесення Установчих Зборів на Україну, Генеральний Секретаріат обставив би роботу Установчих Зборів, як тільки був би в силах. Сею справою треба серіозно зайняти ся. Агітація большевиків схиляєть ся до того, щоб признавало ся тільки те, що скажуть вони, Москалі, а ми їм відповімо: Ні! На Україні має силу тільки українське слово! (Шумні довгі оплески). Ми не позволимо дістати ся в наш край реакції й анархії. Ми ведемо свою лінію і доведемо її до кінця (Шумні оплески). Большевики своїм чоботом пробують затоптати український рух і затягнути нас в своє гниле петроградське болото.

Хай вони, большевики, знають, що вони руйнують не тільки Росію, але й себе. Ми більше думаємо про інтереси всієї Росії ніж большевики. Ізза своїх утопічних мрій вони руйнують Росію на всіх полях — економічнім, фінансовім. І се стало вже показувати ся, стало ясним, що чисто ідейний ґрунт усуваєть ся зпід большевиків. Вони грязнуть в гнилім болоті й, потопляючи, хапають ся за різні тверді предмети, в тім числі й поперед усього — за армію. Вони пробували дати армії все, чого вона хоче. Але й тут вони не поразували ся з своїми силами та спіткнули ся, коли справа миру зіткнула ся з дійсністю. І симпатії армій до большевиків незабаром пропадуть. Рятуючи себе, большевики розпалюють пристрасти мас. Ми післали до Берестя своїх делегатів контролювати та провірявати вчинки большевиків. Коли знайде потреба, ми протестуватимемо проти соромних і недопустимих для Росії вчинків.

Самі події в Києві й інших містах, а також на фронті представляють ся так:

В Києві в ночі на 13 грудня на розпорядок української військової влади роззброєно всі по большевицьки настроєні військові частини: третій авіаційний парк, п'ятий авіаційний парк, понтонний батальйон, першу запасну гірську батарею, задніпровську тяжку артилерію й інші. Роззброєні частини розпущено до дому. Протривав роззброєнню тільки третій авіаційний парк, між ним і салдатами богданівцями прийшло до сутички. Були ранені. У роззброєних взяли дуже багато зброї. Багато зброї взяли також з арсеналу й артилерійського складу. Сі частини роззброєно з огляду на відомости, які одержала українська військова влада про те, що большевики приготувляють збройний виступ у Києві.

Большевики хотіли відповісти Раді на роззброєнне большевицьких військ загальним страйком, але страйк тривав лишень один день, охопив тільки малу частину робітництва, а Генеральний Секретаріат не сповнив ніодного з бажань, сповнення яких домагав ся большевицький страйковий комітет.

В Харкові й коло Харкова. В ночі на 16 грудня большевики в Харкові захопили при допомозі салдатів 30 запасного полку головний телеграф. Член революційного штабу Українець Петренко запропонував їм очистити будинок, а коли вони відмовили, закликав українські війська, при появі котрих большевики швидко утікли. До Харкова стали прибувати українські війська.

На 117-ій верстї між Харковом і Ворожбою відбув ся бій між українськими й большевицькими військами. Большевики потерпіли поразку. З міст Сум, Купянська й Волчанська в напрямі на Харків рушили місцеві гарнізони на поміч большевикам. В Харкові, зайняті українськими військами й ударишками (?), запанував повний спокій. Українські війська рушили на Білгород.

В Смольнім інституті (в Петрограді) оповідали 22/XII, що безпосереднім проводом одержано такі вістки з Харкова: Київська Рада робітничих і салдатських депутатів переїхала до Харкова. Тут відбуло ся засідання київської ради, присвячене обговоренню справи конфлікту з У. Ц. Радою. Побідила большевицька точка погляду на У. Ц. Раду. Більшістю голосів ухвалено видати війну Україні, коли Українці не виберуть наново своєї Центральної Ради або коли Центральна Рада не піде на уступки й не признає влади совітів. Київська рада робітничих і салдатських депутатів укупі з харківською радою вироблюють план ведення війни з Україною.

Бувший начальник оборони Петрограду підполковник Муравйов виїхав на південь, щоб командувати військами, висланими проти Дону й України.

На українським фронті. Як доносить „Нашь Вѣкъ“ з 20 грудня, всі штаби на румунським і південно-західнім фронті від полкових до армейських разом з їх технічними апаратами зайняли українські війська. Головнокомандуючим арміями українських військ призначено генерала Щербачева. Генеральний секретарь для військових справ С. Петлюра видав приказ до всіх українських військ північного фронту йти на Петроград (?) і поробити заходи коло того, щоб большевики не могли дістати ся на Україну. Видано приказ з заборобою вивозити хліб на північний і західний фронти, а також і в тил Росії. Український воєнний фронт почав формувати ся на лінії Гомель—Бахмач—Брянськ.

По всім українським фронті розіслано поклик Петлюри, в котрім вказано, що рада народніх комісарів уже дезорганізувала фронт і довела армію до повної руйни. Тому У. Ц. Рада бере в свої руки справу перемирря і вестиме її рішуче, зберігаючи інтереси свого народу, а також честь і гідність революційної армії, української і російської. Розпорядки верховно-головнокомандуючого можуть мати силу під умовою, що сі розпорядки проходять через Генеральний Секретаріат. Постачання армії українського фронту хліба, одежі й наші, поправу доріг Секретаріат бере зовсім на себе.

Похід большевиків на Київ. Рада шляхів України розіслала по всій залізничній сіті отсю телеграму 17 грудня переловлено депешу комісара Ликова до головно-командуючого Криленка такого змісту: Другий гвардійський большевицький корпус є в моім розпорядженню. Роззброюю Українців, але салдати відмовляють ся з огляду на те, що в кождім полку є до 1000 Українців. Пробывав роззброїти два ешелони гайдамаків, але се не вдало ся з огляду на їх непохитність. Один ешелон Волинців (большевиків) роззброїли й розформували козаки. Інші ешелони відмовили ся вибавляти товаришів. Щоб рушити проти Українців, необхідно виділити всіх Українців і відіслати їх на фронт; зрештою можна рушити на Київ. Другого виходу нема. Ликов.“

Той самий Ликов уладив на стації Жмеринка погром, вдер ся з салдатами в службові кімнати, арештував голову страйкового комітету Качуру й вигнав телеграфістів, заборонивши їм працювати по апаратах. При тім большевицькі салдати розбили службові телефони. Тільки завдяки вмішанню українських салдатів увільнено арештованих залізничників.

На фронтівім українським зїзді в Бердичеві ультимат большевиків з війною Україні стрічено загальним сміхом. У комісара південного фронту явила ся депутація від большевицького відділу. Ми вже більше не большевики — заявили делегати, — вишліть нас скорше до військового начальника для увільнення до дому.

Зукраїнців ся, як доносять часописи, 32 корпус, а також тяжкий дивізіон 60 піхотної дивізії. Зукраїнчені частини домагають ся пропуску на Україну, грозячи самочинним виступом. З Волочиск рушили по залізниці в напрямі на Жмеринку два ешелони большевиків. Їм назустріч пішли Українці. У Білої Церкві Українці роззброїли тамешні большевицькі частини. На стації Орша большевики захопили в полон один український полк. На участку залізниці Сновськ-Бахмач припинено рух товарових і особових поїздів. В ночі до Бахмачу виїхали большевицькі війська на опанціренім поїзді.

На стації Жмеринка при сутичці між большевицькими й українськими частинами, коли волинському полку видано приказ рушити вперед, полк став самоозначувати ся: салдати Українці полку в числі 1500 люда виділили ся, прилучили ся до українських частин і помогли Українцям роззброїти Волинців.

Другий гвардійський корпус, який ішов на Київ і в яким мали перевагу большевики, несподівано припинили українські війська коло Жмеринки. Гвардійцям запропоновано здати ся і видати зброю. По короткій надумі, обговоривши положення, гвардійці здали ся і їх негайно роззброїли Українці. Раду повідомлено, що Київ більше не грозить большевицька навала. В дводневних боях 14 і 15 грудня побідниками вийшли Українці. Пояснювано се головно недавнім переходом в руки Українців штабу округи й арсеналів і присутністю дисциплінованих частин, які й числом переважали червону гвардію та відділи матросів.

В цілі відріжнення українських військ від російських розпорядком Генерального Секретарства для військових справ постановлено для українських салдатів обовязкове ношення жовто-синьої ленти під кокардою.

Серед війська в Петрограді, Москві й на фронті поза Україною. 21 грудня український електротехнічний батальйон в Петрограді виправив ся на залізничий дворець ладувати ся. Але на розпорядок зі Смольного вагонів йому не дали. Побоюючи ся можливих комплікацій, Смольний бояв ся перепускати українські військові частини з північного фронту через Петроград на Україну. В Петрограді було ще до 5 тисяч українських салдатів, виділених в окремі частини, а решта вже виїхала на Україну. Взагалі Українці стали масами виїжджати з Петрограду до Київля. Українське товариство „Спілка“, що обєднує служачих в державних інституціях, вислало до Київля делегацію, щоб на місці вияснити, яке число служачих може знайти на Україні службу відповідно до свого знання.

Становище, зайняте радою народніх комісарів у відношенню до Української Центральної Ради, викликало сильний рух серед армій північного фронту, в яких є багато солдатів Українців. Вони зорганізували ся в національні відділи.

В звязку з забороною командуемого московською військовою округою Муралова українзації військ і ужиття ряду репресій проти українських частин, невідачі їм паші, грошей і зброї, а також забороны друкувати прикази московської Військової Ради московська Військова Рада виїхала до Харкова.

Арештування большевиками української комісії. Як доносять часописи з 23 грудня, отаман українського революційного штабу в Петрограді Байздренко подав до відома, що 20 грудня на заклик ради народніх комісарів вислано до Смольного інституту комісію для обговорення справи поладнання конфлікту між Центральною Радою і совітом. Сю комісію в Смольнім арештовано. В склад комісії входили делегати Омельченко й Єрченко. Зі Смольного вислано їх до петропавловської кріпости. 22 грудня увільнено з арешту члена Української Військової Ради в Петрограді д-ра Омельченка. Крім того большевики зробили напад на помешканне українського революційного штабу в Петрограді й арештували його членів, а помешканне розгромили.

Справа війни большевиків з Українцями на селянським зїзді правиці. Своє становище до конфлікту У. Ц. Ради зайняв петроградський селянський зїзд. Окрема його делегація відвідала 20 грудня Смольний інститут і передала комісарови для національних справ Сталіному прийнятну зїздом резолюцію з протестом проти виповідження радою народніх комісарів війни Ц. Раді. Таке становище правої частини зїзду було тільки під проводом Чернова, котрий на засіданню сеї групи зїзду 20 грудня пропонував звернути ся до солдатів з закликом відмовити ся від участі в горожанській війні. По довгій дискусії зїзд ухвалив резолюцію, в якій заявив, що тоді, коли проголошено перемирре на німецьким фронті, виданне війни в середині Росії є „злочинним і соромним лицеміррем“. Зїзд домагав ся негайного припинення братнього проливу крови й заявив, що рада народніх комісарів за сю братовбійчу війну буде відповідальною перед народом в особі Установчих Зборів. Зїзд закликавав солдатів і матросів відмовити ся від походу в напрямі меж України, яка самоозначаєть ся!

На зїзді лівиці селянського зїзду. Зазначила своє становище до конфлікту й ліва група зїзду. На засіданню 21 грудня виступив большевик Зіновев, який твердив, що на Україні взяла верх мілітаристи. Прийнято резолюцію, яка признає Україні право на національне самоозначення, закликає її до боротьби з контрреволюціонерами в роді Каледіна й домагаєть ся перепущення ешелонів революційних військ без перешкоди, звороту забраної зброї у большевицьких полків, а вкінці пропонує раді народніх комісарів і Ц. Раді поробити заходи, щоб не допустити до горожанської війни.

Становище до України всієї большевицької „рати“ в Петрограді. Той самий Зіновев реферував українську справу на „урочистім засіданні“ всіх організацій большевиків в Олександрівськім театрі увечері 21 грудня. На сїм засіданню Мойсеєв висловив протест проти політики большевиків, зверненої проти України й ведучої до братовбійчої горожанської війни. Тоді Зіновев, що саме вернув ся з поїздки на Україну, поділив ся своїми київськими вражіннями. Зіновев сподівав ся, що український народ і Ц. Рада дасть їм 100.000 українських солдатів для упокорення ген. Каледіна. Одначе Ц. Рада вступила в порозуміння з контрреволюційним Доном. Вкінці Зіновев запропонував зборам звернути ся до українського народу з покликом до братнього еднання.

Поклик „до братнього еднання“. Поклик звернений до „українських робітників, солдатів, селян і до всього українського народу“. В сїм поклику Ц. Рада обвинувачуєть ся „в порозумінню з контрреволюційним правительством Керенського в справі того, скільки губерній імперіалістична російська буржуазія зводить включити в склад України“, „в нане-

сенню удару робітничій і селянській революції“, „у веденню переговорів з корвіловцем Каледіним“, „в нападі на київські революційні війська, в роззброєнню їх і висилці їх з Києва“, „в уложенню заговору проти власти совітів“ і т. ин. З огляду на се все „браття Українці“ закликають ся негайно домагати ся нового вибору Ради й переходу всієї власти на Україні до рад робітничих і селянських депутатів.

Дальший перебіг подій по донесенням петроградської телеграфічної агенції. Як уже згадувано, рада народніх комісарів вислала до Києва делегатів для мирного поладження конфлікту між Ц. Радою і большевицьким правительством. Але рада народніх комісарів не ждала на вислід переговорів і почала підроблювати й баламутити публичну опінію, головно заграничну з одного боку, а з другого в Росії й на Україні та звернула всі свої сили до того, щоб утворити нову владу на Україні проти теперішньої Ц. Ради, а саме раду рад робіт., селян і солдат. депутатів, не хотячи бачити, що такою саме є Ц. Рада. Цікава річ, що в дотичних комунікатах большевицького правительства безустанно запевнюєть ся, що українському національному розвиткови ніщо не грозить. Видко, з тими запевненнями стоїть справа так само, як з безустанними большевицькими деклямаціями про право України на самоозначення і походом проти самоозначення України. І сей похід ради народніх комісарів проти Української Народньої Республіки одобрив навіть головний виконавчий комітет рад робітничих, селянських і солдатських депутатів, який 27 грудня всіма голосами проти двох похвалив політику ради народніх комісарів щодо теперішньої Ц. Ради (П. Т. А.).

Телеграма П. Т. А. з того самого дня в справі утворення большевицької влади на Україні доносить, що в Харкові відбув ся зїзд усіх рад робіт. і солдат. депутатів і частин рад селянських депутатів. Зїзд висловив солідарність з радою народніх комісарів і твердив, що рада народніх комісарів се одиноким правосильна влада на Україні. Ц. Рада репрезентує тільки незначну меншість (?) населення. Ся Рада не потребує боронити народніх українських інтересів, бо ніщо не грозить їм з боку ради народніх комісарів. Коли з причини заховання Ц. Ради полетєть ся кров на Україні, се зовсім не буде національна боротьба, але боротьба між військом селян і робітників та військом буржуазії й багатих селян (?).

До Харкова, як згадано вище, перенесла ся й київська рада робіт. і солдат. депутатів. І саме всякі неукраїнські й нечисленні большевицькі українські елементи в радах робіт. і солдат. депутатів утворили, як виходить з дальшої телеграми, самозванчу контр-раду, яку й три дні пізнійше (П. Т. А.) рада народніх комісарів привітала яко дійсне народне правительтво на Україні, уважаючи раду робіт. і селян. депутатів сим правительством Української Народньої Республіки. Рада народніх комісарів приобіцює новому правительству братню поміч, а так само обіцяє, що всякими способами буде бороти ся за мир, як і в справі передачі земельних посіделостей, фабрик і інших машинерій та банків робітничим масам українського народу. Закінчуєть ся телеграма покликом про братерство робітників, селян і солдатів України й Росії!

2 січня розтрубіла П. Т. А. таку вістку, яка мабуть є більш побожним бажаннем ніж дійсністю: Сила совітів на Україні росте з дня на день. Катеринослав находить ся зовсім в руках совітів. Приспінують ся приготування до відсилки збіжа на північ. Вилів большевиків росте з дня на день.

А 4 січня агенція Гаваса принесла вістку, що большевики проголосили навіть утворення самостійної чорноморської республіки з чорноморських губерній, отже по всякій правдоподібности з херсонської і таврійської губ.

Рівночасно з такими „грізними“ вістками стали приходити й лагіднійші, які не виключають мирного поладження конфлікту. Перша з телеграм в сій справі з 2 січня має ще досить неясний текст. Ось вона:

По вісткам членів делегації, якій поручено вести в Києві переговори для поладження конфлікту між владою совітів і

Ц. Ради, є можливість полагодити сей конфлікт тим робом, що утворить ся нову раду совітів, при чім також поширять ся обсяг її впливу. Ц. Рада задумє виповнити ультимат ради народніх комісарів під умовою, що Україна буде забезпечена гршми й що рада комісарів видасть урядовий декрет, яким признає Українську Республіку. Як делегати повідомляють, Україна не замкне вивозу збіжа до Великої Росії.

А друга з 3 січня запрошує Українську Народню Республіку до переговорів у Смоленську або Витебську. Ось що стоїть у ній: Тому, що офіційльні заступники Ц. Ради висловили схильність розпочати переговори для осягнення порозуміння з радою народніх комісарів, котра зі свого боку признає незалежність Української Республіки, дальше тому, що Ц. Рада признає протиреволуційний характер своїх сторонників (?), дальше з огляду на факт, що рада народніх комісарів усюди й абсолютно признала всім націям з українською включно право на незалежність, далі тому, що вітає кожду спробу оминуту війну з Ц. Радою, коли вона признала-б протиреволуційний характер діяльності Каледіна й не спинала-б ведення війни з ним, уважає рада народніх комісарів за дуже бажану річ увійти в обговорення з Ц. Радою непорішених справ, щоб усунути всі замотанини, які випливають з політики Ради щодо загального фронту та протиреволуційного повстання Каледіна. Рада народніх комісарів предкладає Ц. Раді переговори в справі порозуміння, яке відповідало-б наведеним засадам, і уважає за найвідповідніше, як здаєть ся, мабуть місце переговорів міста Смоленськ або Витебськ.

Для ілюстрації, як большевицька агентура баламутить публичну опінію поза Росією і яким демагогічним способом воює з Українцями, наведемо отсю телеграму П. Т. А. з датою 24 грудня: Шифрова телеграма до французької місії на румунським фронті, яку перейнято, містить поручення французького правительства місії увійти в тісні взаємини з Ц. Радою. Дальше телеграма поручає місії попірати Ц. Раду всіма засобами, які має до розпорядимости, бо Рада заявила ся за утриманнем ладу й заключеннем миру за згодою союзників. Члени місії мають співділати з Радою. Також французька місія одержала вказівку всіма засобами попірати місцеві союзи, які змагають до удержання бойової здатности армії на румунським фронті. Французи в звязку з управами, які недавно повстали, мають на російським фронті утримати позірний стан до лютого або марта, щоб опісля на весну випередити німецькі заміри розпочати офензиву на західнім фронті, бо потім протягом весни буде час кориснішим до заключення загального миру. По французьким обліченням українські війська триматимуть румунський фронт і Донську область. Відкомандировано окрему французьку комісію з кількох офіцерів, яка має за згодою козацького військового правительства забезпечити постачання полудневому румунському фронтові вугля і засобів поживи. Французи запевняють, що Румуни радо згодили ся на перемирре, а се є новим доказом, що Румунія без відома союзників робила проби, щоб спричинити переговори з Німцями в справі окремого миру. Що торкаєть ся Англіїців, їх амбулянси й санітарні відділи отримали вказівки з Лондону, щоб опустили наш фронт.

Ся телеграма доказує не тільки, що союзники попірають змагання, звернені проти миру й робітничого правительства під покривкою оборони народньої волі, якій ніщо не грозить, але також, що Англіїці та Французи виступають в обороні інтересів багатих селян, буржуїв і інтелігенції проти інтересів бідних селян і робітників. Ся телеграма причинить ся до здемаскування Ц. Ради перед українськими вояками яко такої, що інтригує проти миру. Проти бессоромного вмішування французьких генералів будуть видані найгострійші розпорядки. Французька місія довідаєть ся, що Росія не є Африкою (!).

З голосів преси про війну большевиків з Україною. Часописи зазначають, що видання війни У. Ц. Раді й події на Дону викликали тривогу в торговельно-промислових кругах. Побоювали ся катастрофального впливу війни на дезорганізований промисел і торговлю. Недостанє вугля, бо 99 про-

цент загальної скількості вугля, якого потребує північ, іде з полудня. Нова війна позбавить також Росію цукру, а дуже відібеть ся на одержуванню соли. Відібеть ся нова війна й на доставі до Петрограду предметів першої необхідности, як хліба, худоби і т. д. Наслідки нової війни покажуть ся і в торговлі тютюном.

З приводу большевицької ворожнечі проти України писав „Наш Вѣкъ“ з 16 грудня у передовиці між иншим таке: „Заюювавши обидві столиці й кілька великих міст Росії, Смольний (місце осідку ради народніх комісарів у Петрограді) робить тепер розпучливі заходи, щоб підчинити під свій вплив і решту території краю. При сїм він очевидно зустрічає перешкоди в формі ріжних „місцевих окремішностей“ і хоч не хоч ставить ся у ворожі відносини не тільки до „контр-революціонера“ Каледіна, але й до Української Ради. Майже всі наші місцеві національні й „краєві“ рухи в своїй основі глибоко „буржуазні“ й у боротьбі з ними „соціалістичний“ большевизм очевидно розвиває і розвиватиме централістичні й „вирівнюючі“ тенденції. Будуча монархія, природно, зачне від того, що зітре на порох Україну й козацький полудневий схід і Сибір. Зробити се буде тим лекше, чим ширше й сильніше перейдець ся по краю большевицька „довбня“.

Виповідженне війни з боку большевиків Україні насунуло „Дѣлу Народу“ такі думки: Коли рада народніх комісарів видає війну Україні на те, щоб передати на Україні владу в руки совітів, чому вона заключає мир з Німеччиною, а не веде далі з нею непримиреної війни доти, поки й там, як на Україні, влада не перейде в руки рад робітничих і салдатеьких депутатів? Ріжницю у відношенню большевицьких диктаторів до Німеччини, до всіх взагалі незалежних держав з одного боку, а до молоді Української Республіки з другого — можна пояснити дуже просто. Ленін і Троцький готові признати всяку незалежність і свободу до того часу, доки їм се вигідно. А там, де ся незалежність противить ся їх плянам у „внутрішній політиці“, вони готові проголосити „революційну війну“, яку так штурчно ховають до кишені, коли мають справу з Гофманом і Кільманом.

„Наш Вѣкъ“ приніс у числі з 21 грудня статю Н. Сорина п. з. „Большевизм і імперіялізм“. Автор доказує, що причиною виповідження війни большевиками Україні є їх імперіялізм. Большевицькі публіцисти все доказували, що тяготінне Франції до Єльзасу й Льотарингії треба пояснити тим, що в тих провінціях є багаті копальні. Подібно стоїть справа з Англією і німецькими кольоніями, Італією і Тріполісом, Японією і землями далекого сходу й т. д. Такі самі тенденції означили лінійю поведення большевиків, коли вони опинили ся у кермі. „І дійсно, читаємо далі, Ахілевою пятаю нашого нинішнього політичного „ладу“ є недостача хліба й вугля, які тяжше одержати ніж... срамотний мир (хліба й вугля не можна одержати й у нового союзника — німецького пролетаріяту). Залежність міцного ладу від достаточних запасів хліба й вугля очевидно відчувають і большевики, як про се свідчать неспокоїні й безглузді статі „Правди“, в яких кидають ся на всі боки та й обинувачують Раду й козаків у злобнім намірі взяти Петроград голодом і в розгромі совітів у Донецьким басейні, щоб спаралізувати отримання вугля і позбавити палива петроградську й московську промисловість. Перспектива закриття фабрик і заводів і неминучого переходу робітників на державний кошт до Смольного, неминучі заворушення на ґрунті недостачі хліба — все те позбавляє большевиків спокою й заставляє їх шукати виходу з положення. Вихід найдений, його підповіла... політика буржуазних правительств: коли в Петрограді й Москві нема свого хліба й вугля і не можна вродити його ніякими декретами, треба „анектувати“ землі, багаті одним і другим. Несподіваний і мало мотивований похід большевиків на Україну й Донську область викликаний таким робом чисто-імперіялістичними тенденціями, бажаннем зробити „буржуазну“ анексію земель, багатих хлібом і вуглем. Бажання авторів по-

ходу покарати „нерозумних Хазарів“ є не первісним, а втвореним елементом. Прокурор імперіялістичних правительств, голова одинокої на всім світі щиро-демократичної, антибуржуазної влади, ну, словом, Ленін в ролі російського Сесіла Родса, який розправляє ся з непокірливими Бурами-Українцями та козаками й „анектує“ нові колонії, багаті хлібом і вуглем!.. Думаємо, що саме прихильникам матеріялістичного розуміння історії буде незручно захитати наведену нами гіпотезу про причини большевицького походу на полудне. Щиро наукову методу досліду чейже деколи можуть присвоїти собі й „буржуї“. Зі свого боку ми дозволимо собі сподівати ся, що в найблизшій виданню своєї праці „Імперіялізм як найновіший етап капіталізму“ — Ленін розбере похід большевицького війська на Україну й Дін з точки погляду економічного матеріялізму й тоді його думки в сій справі несподівано зійдуть ся з нашими.“

Ся статя, повна кпин, вірно підмічує, як большевики, проголошуючи право народів на самоозначенне аж до відокремлення і тим самим виступаючи проти імперіялізму, йдуть війною на Україну й Дін, аби роздобути хліб і вугле, якого не має Московщина, й тим самим, посягаючи по добро народів, яким самі большевики признають право жити своїм повним життям і які все мають для свого розвитку, — стають негіршими імперіялістами від тих, проти яких виступають.

За незалежність української православної церкви.

На засіданні московського всеросійського церковного собору 7 грудня 1917 р. виблала гарячу дискусію справа скликання на Україні місцевого церковного собору. Ініціатива сього скликання належить до київського Церковного Товариства, в склад якого увійшли священники, невдоволені київським митрополитом Володимиром. Товариство звернуло ся з покликом до населення України не признавати всеросійського патріарха.

Архимандрит М а т і й пропонував церковному соборові скасувати намічену делегацію від собору до Києва, скликанне українського собору приложити до закінчення війни й заявити населенню України, що всеросійський церковний собор яко єдиний православний орган сам поробить заходи коло улагодження церкви на Україні, взявши під увагу всі окремішности місцевого життя. Проф. П. Кудрявцев закликав собор до обережної акції. Бесідник думає, що рух на Україні має національно-церковний характер. Необхідно поробити всякі заходи, щоб сей рух ішов разом з собором. Князь Е. Трубецькой уважав необхідним вислати на Україну делегацію, яка вяснила-б характер руху й заявила населенню, що собор схиляєт ся до думки улагодження на Україні краєвої митрополії, яка входила-б у склад російської церкви.

Та Україна не дбає про думки Москвичів і на церковнім полі йде подібним шляхом, як Українська Центральна Рада пішла на політичним полі. В середині листопада відбули ся установчі збори українського „Братства воскресення Христа“, на яких прийнято автокефалію української церкви. Провідники сього руху поробили дальші кроки в напрямі автокефалії. Утворено „Організаційний Комітет“, який надрукував поклик, в котрім повідомив про скликанне всеукраїнського собору на 11 січня 1918 р. Комітет вказав, що в теперішню хвилю російська церква вже вибрала собі нового духовного самодержця — патріарха, котрий представляє собою очевидну небезпеку поневолення церкви на Україні. З огляду на сю небезпеку Комітет запропонував: 1) не згадувати патріарха на богослуженнях, 2) зібрати ся на незалежний всеукраїнський собор для розвязки в першу чергу справи: чи признати на Україні патріарха, чи ні? Дальше поклик зазначає, що учасниками собору повинні бути представники єпархій, парохій, монастирів, військових частин і духовно-наукових заведень. Необхідною

умовою вибору представників є домагання, щоб вибраний був Українцем з уродження.

На чолі українського церковного руху стоїть бувший володимирський архієпископ Олексій, що живе тепер в Печерській Лаврі. Визначними місцевими діячами сього руху є: протоєрей В. Лінковський, свящ. Н. Маринич, прот. С. Потіхін і інші особи.

Чорносотенці й ренегати розпочали сильну противну агітацію, при чім не обходять ся без нападів на провідників українського церковного руху. Архієпископ Олексій, що на проголошенню Української Народньої Республіки на площі св. Софії в Києві виголосив прегарну патріотичну проповідь, у відповідь на закиди з сього приводу різних „тоже Малоросів“ помістив у „Кієвлянин-ї“ з 6 грудня такий відкритий лист: „Я Українець і не стидаю ся і не бою ся заявити се голосно. Я любив і люблю той народ, до якого наждали мої батьки, мої діди, прадіди, серед котрого я родив ся, виріс, мовою котрого я слівав... Не бути Українцем я не могу так само, як дуб не може переродити ся в березу, липа в сосну... Я не могу перемінити ся в якусь етнографічну сумішку з Фіна, Череміса, Чувашанина й ин. Решту своїх сил я віддам цілком і безповоротно службі духовим і церковно-релігійним інтересам свого українського народу так, як я їх розумію. Та прошу вірити, що я до кінця своїх днів зостану ся православним архієреєм, які-б не були тяжкі та злиденні сі дні, і не зраджу тої святої віри, за котру били ся мої предки в рядах Запорожців. Архієпископ Олексій, доктор церковної історії“.

Полонені — Українській Центральній Раді.

Офіцери-Українці табору Йозефштадт у Чехах.

„Високохвальна Українська Центральна Радо! Ми, Українці полонені офіцерського табору Йозефштадт у Чехах, дізнали ся з часописі „Діло“ з дня 5 грудня н. ст. 1917 р., що однодушністю Українського Народу, працею і твердою волею Української Центральної Ради тепер Україна проголошена Народньою Республікою. Таким чином сподівав ся акт величезного значіння. Відтепер політичне, національне, культурне й економічне життя піде своїм природним шляхом, відповідно вдачі нашого народу. Після свідомих і несвідомих утисків, перешкод, глузувань та кайданів усякого роду, духовного каліцтва від денационалізації, різних форм визискування тепер наступив час нової доби, коли наш народ піде широким кроком по дорозі до правди, добра й щастя в дружбі та злагоді з іншими націями. Слава усім тим живим і мертвим силам України, котрі, не загубивши демократичних засад славетної минувшини вільної і крішкою духом козаччини, виносили на своїх плечах усю тяжку боротьбу й працю над закладкою стоянів Української Народньої Республіки!

Ми, українські бранці, находячись на чужині у неволі, з радістю вітаємо усіх наших братів, що збили кайдани неволі з нашої України. Праця їх була й буде не тільки внеском в духовну й матеріяльну скарбницю, України, але й вкладкою на користь вселюдського поступу.

Користуючи ся довгою культурною роботою попередників, Ви, Рада й Секретаріат, розумною, твердою і непохитною рукою утворили маяк, що ярко світить тепер усім поневоленим націям, і компас, по котрому привели народній корабель серед бур, скель і туманів до мети, котра означає нову добу в історії Європи.

Хай же день засновання Української Народньої Республіки серед руїн і крові всесвітньої війни та революції буде нашим світлим загальним святом! Слава Українському Народови й його представниці Українській Центральній Раді!“

1917 р., дня 12 грудня. Президія управи: Голова підполк. Іван Перлін, містоголова прап. Я. Сич, писарь М. Букшований.

Офіцери-Українці табору Ганн-Мюнден у Німеччині.

До Світлої Центральної Української Ради в Києві!

Серед кривавих подій, що хитають увесь світ, царизм упав. Розчинились двері віковичної тюрми, розкувались кайдани, із мряки вийшли на волю пригноблені народи. Воскресла Україна! Лунають гасла миру й свободи. Здобувають ся права працюючому людові. В останніх корчах конає людоджерлий централізм. Росія перебудовуєть ся на новий лад. Доля українського народу вже вирішена. Ясна будучність стоїть перед ним, не зважаючи на злісні зазіхання ворогів його. Власна дідівська хата його і правда в ній віднині забезпечені.

З великою радістю й гордістю прийняли ми, Українська Громада 137 полонених офіцерів Українців табору Ганн-Мюнден у Німеччині, вістку про славний історичний акт проголошення Української Народньої Республіки. Тут, на чужині, ми чутно прислухаємось до життя нашого відродженого Краю. Низько вклоняємось нашим невтомним працюючим, борцям за волю народу. Вітаємо Центральну Раду яко зверхника народнього, яко перший Український Парламент. Ми невідступно йдемо за нею, цілковито признаючи її волю. Ми предкладаємо всі свої сили до її повного розпорядження.

Хай же живе Українська Народня Республіка!

29 грудня 1917 року. (Печатка).

Старший в таборі генерал-майор Зеліньський. Голова ради Української Громади підпоручик Гр. Сиротенко. Секретарь ради прапорщик В. Білкін.

Салдати-Українці українського табору в Фрайштадті в Австрії.

Українській Центральній Раді й Генеральному Секретаріатові Української Народньої Республіки!

Полонені Українці табору Фрайштадт, об'єднані при помочи Союзу визволення України в культурно-просвітній, економічній й політично-національній організації, довідавшись про факт зєднання майже всіх областей України в одно ціле державне тіло і проголошення України народньою республікою та перебране всієї державної влади на Україні до скликання Українських Установчих Зборів у руки Української Центральної Ради та її правительства Генерального Секретаріату України, послають з далекої чужої сторони свій найщиріший привіт, як усій найвищій державній владі Вільної України, так через неї і цілому Українському Народові, всім своїм братам, сестрам, батькам і матерям, синам і дочкам, відтепер вільним горожанам Вільної України. Серця всіх полонених Українців переповнені надзвичайною радістю і горять бажанням як найскорше повернути на свою дорогу Батьківщину Вільну Україну, щоб стати до помочи в закріпленню всіх революційних здобутків Українського Народу. Полонені Українці фрайштадського табору, з якими в найтіснішій звязі стоять цілі десятки тисяч їхніх братів Українців, порозкиданих по різних таборах і робітничих командах Австро-Угорщини, від початку своєї неволі провадять культурно-національну й політичну роботу в тім напрямі, щоб як найскорше освідомити всіх полонених Українців і виробити з них найпевніших громадян, здатних до найрішучішої боротьби за Вільну Україну. Вільна Україна то ідеал, який об'єднав десятки тисяч полонених Українців у найгірших умовах невільницького життя і був завше для них провідною зіркою. Російська революція, поваливши царський деспотизм, влила в душі ще більше енергії, живої сили та міцної віри в те, що той ідеал об'єднає цілий Український Нарід і що час здійснення його вже настає. Вітаючи революційне правительство Росії, ще в перших днях російської революції полонені жадали, щоб при перетворенню Росії на демократичну державу повно вшановано права окремих націй загалом, а Український Нарід щоб дістав повні національні права на своїй власній землі через приверненне основ переяславського договору 1654 року, безправно нарушеного мо-

сковськими царями. По революції полонені Українці з найбільшим напруженням стежили за тим, як революційна московська державна власть ставилась до всіх справедливих домагань Українського Народу та його політичних провідників з Українською Центральною Радою й Генеральним Секретаріатом на чолі.

Полонені Українці живуть виключно тим, що переживає ціла Україна. Радіють успіхами і радощами цілої України, болять її болями від покривдження і несправедливости з боку московського уряду й буржуазії та централістичної демократії. Вороже відношення центральної влади революційної Росії і інших централістичних елементів нової республіканської Росії до найсправедливіших домагань Українського Народу, роблені обмеження території України, обмеження прав Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату, провакаційні висупи проти українізації армії, Полуботківців та Богданівців, шпигунський догляд за діяльністю Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату, спроба потягнути їх до судової відповідальности й нарешті замах на існування Української Народньої Республіки, все це викликало найбільше незадоволення і обурення. Тепер полонені Українці, вірні сини Української Народньої Республіки, з великою нетерпеливістю ждуть того щасливого часу, в який мають повернути ся до дому, щоб стати в міцні лави оборонців народно-республіканського ладу на Вільній Україні.

Хай же живе Українська Народня Республіка!

Хай живе українське правительство Генеральний Секретаріат й найвища власть Української Народньої Республіки Українська Центральна Рада! Хай живуть Українські Установчі Збори і цілий Український Нарід, що сотворив своєю міцною організацією міцну державну власть і народню республіку!

Фрайштадт, дня 24 грудня н. ст. 1917.

Централя всіх українських організацій фрайштадського табору

Головна Українська Рада: Голова: Іван Мороз. Члени президії: Ф. Шевченко, Я. Кісіль, М. Янчин, В. Клепач. Секретарь М. Славинський. Члени Головної Української Ради: Д. Піддубний, Ів. Івченко, П. Товстокір, В. Євремів, В. Шевчук, П. Мизин, О. Лошаченко, І. Птиця, П. Дубрівний, З. Ганюченко, Е. Велеховенський, Ф. Бабушкин, М. Охотник, Б. Залужний, К. Шаульський.

Привіт полонених міністрови війни Української Народньої Республіки.

Полонені-Українці фрайштадського табору, об'єднані при помочи Союзу визволення України в культурно-національній, економічній й політичній організації, признаючи себе після проголошення України Українською Народньою Республікою лише салдатами-горожанами Вільної України й стаючи до повної розпорядности виключно української республіканської державної влади, шлють свій найсердечніший привіт своєму найвищому військовому вождові й найкращі бажання, побороти всі ті труднощі, що стоять на шляху до повного забезпечення Української Народньої Республіки від усяких нападів з боку ворогів Українського Народу. Боріте ся, поборете!

Полонені-Українці фрайштадського табору, які мають звязки з полоненими Українцями цілої Австро-Угорщини, просять міністра війни Української Народньої Республіки передати їхній братерський привіт усім салдатам Української Армії й від їхнього імени заявити, що полонені-Українці з часу на час ждуть на своє повернення на Україну, щоб негайно стати до помочи своєму народові в його тяжкій боротьбі за свої права й вольности, за свою самостійну державу. Разом з тим полонені-Українці надіють ся, що міністер війни Української Народньої Республіки живе всіх засобів, щоб дати їм можливість повернути з теперішньої неволі на Вільну Україну в найближшій часі.

Хай живе Вільна Україна! Хай живе Українська Народна Армія і всі її провідники з Начальним Вождом!

За полонених Українців, відтепер вірних військ Української Народної Республіки: Головна Українська Рада: Голова Іван Мороз; члени президії Ф. Шевченко, Я. Кісіль, М. Янчин, В. Клепач; секретарь М. Славинський; члени Головної Української Ради: П. Товстоскір, П. Дубрівний, З. Ганюченко, Ф. Бабуршин, В. Залужний, К. Шаульський.

Голови таборових товариств: Суспільно-Просвітнього Гуртка Ів. Івченко; Видавничого Т-ва ім. Ів. Франка Д. Піддубний; Драматично-музичного Т-ва ім. Ів. Котляревського О. Дошаченко; Т-ва „Просвіта“ ім. М. Драгоманова В. Єфремов; Фотографіч. Т-ва „Світло“ П. Мизін; Української спілкової чайні „Власна Поміч“ П. Гапенко; Т-ва „Січ“ ім. гетьмана П. Дорошенка Г. Велховенський.

Ради таборових товариств: Видавничого Т-ва: О. Сімчук, С. Небаба, М. Кривецький, М. Чоловський, М. Рибалка, З. Дегтяренко, Т. Ведміденко, М. Лозовик, Г. Костенко; „С. П. Г.“: А. Патлай, П. Сумець, М. Здесенко, Я. Максим, З. Онищенко, С. Шевченко, М. Білявський, З. Диваків, А. Паченко; Т-ва „Просвіта“ ім. М. Драгоманова: П. Стащенко, В. Шевчук, Т. Шевченко, О. Білоус, П. Головин; Т-ва „Світло“: Г. Дегтяр, Д. Науменко, З. Зайць, З. Ганюченко; Драматично-музичного Т-ва: І. Птиця, В. Перевозняк, Я. Москівець, Е. Драбинястий, Ів. Задніпровський, С. Орловський, Д. Домець, Ю. Балицький, А. Форманчук, Г. Діденко, С. Лопатниченко, Ф. Гудейчук; Т-ва „Січ“: Г. Велховенський, З. Ганюченко, Василь Неїжалий, О. Черемин.

Проти анексії Холмщини.

Інтерпеляція послів д-ра Євгена Петрушевича, д-ра Льва Бачинського, д-ра Євгена Левицького й товаришів до міністра президента та міністра краєвої оборони в справі скасування прав української мови в окупованих українських землях і намірів дефінітивного прилучення цих земель до проєктованого польського королівства, внесена на засіданню австрійської палати послів дня 19 грудня 1917.

Влучення приказом начальної команди армії з дня 5 червня 1916 р. до округи люблинського генерал-губернаторства трьох українських повітів холмської губернії (холмського, грубешівського й томашівського) зустріло рішучий протест з боку Українців з огляду на мотиви, якими руководила ся начальна команда армії, роблячи сей крок. В комунікаті воєнного пресового бюра сказано про се так: „Сей розпорядок іде назустріч бажанню, що пливе з серця польського народу, котрий відчув як удар відокремлення Росією Холмщини від Польського Королівства“.

Від сього часу почала відбувати ся в згаданих трьох повітах нагальна винародовлююча політика супроти українського населення, не зважаючи на те, що приказом начальної команди армії зараз по зайняттю тих земель, а також приказом команди 2 австро-угорської армії з дня 22 вересня язикові права українського населення в школі й публичнім життю були забезпечені. Досить згадати, що жадної української школи не заведено, адміністраційні уряди були обсажені майже виключно Поляками та зносили ся вони з українською людністю в слові й письмі по польськи.

Останніми часами, як доносить польський краківський дневник „Czas“ з дня 12 грудня 1917 ч. 572, „наслідком річевих представлень з польського боку влади ухилили приказ про перестерігання на Холмщині привилеїв (?) української мови“. Далі згадана часопись подає про „знаменну й категоричну заяву в справі холмської землі, зложену недавно віденським міністерством заграничних справ холмській делегації. Та делегація виїхала до Відня, щоб узискати управліннє адміністраційних відносин на Холмщині, котра почасті підлягає влади люблинського генерал-губернатора, а почасті зверхництву команди найближчої армії. Звідти по-

встало побоювання, що се може витворити небезпечний для нас (Поляків) політичний преюдиат. Міністерство заграничних справ заспокоїло ті побоювання, заявляючи, що означений поділ має переходовий характер і буде скасований, скоро тільки покажеть ся се можливим з військових оглядів“, — отже, що Холмщина буде остаточно злучена з польським королівством.

Сим способом місцеві Поляки й австро-угорські окупаційні влади приготовляють анексію пограничних українських земель, користуючи ся між иншим тою обставиною, що переважна часть місцевого українського населення знаходиться поза межами свого краю, бо примусово евакуована в один і другий бік та не може піднести на місці голосу в обороні своїх прав. То само дієть ся на Волині.

Така політика австро-угорських властей в окупованих українських землях не тільки є нарушением національних прав українського народу, але й стоїть в явній суперечности до проголошених засад, які є основою мирових переговорів, що тепер ведуть ся.

Позбавлені змоги порушити сю наглу справу в делегаціях, підписані звертають ся до ексц. міністра президента й міністра краєвої оборони з прошенням, щоб в порозумінню з міністром заграничних справ і начальною командою армії зводили дати виясненне про наміри спільного правительства в справі окупованих українських земель, зосібна: 1) чим виправдуєть ся скасування прав української мови в холмським, грубешівським і томашівським повітах холмської губ., 2) чи правдиве донесенне „Czas-y“ про наміри остаточного влучення тих повітів до польського королівства.

Відень, дня 19 грудня 1917.

Вісти.

Мирові переговори в Берестю Литовським. 8 січня поплудні відбула ся весугна нарада голов зібраних делегацій, в якій взяли участь: німецький державний секретарь Кільман, австро-угорський міністер заграничних справ гр. Чернін, болгарський міністер справедливости Попов, народний комісар заграничних справ Троцький, український генеральний секретарь торгівлі й промислу Голубович і великий везир Талат Паша. По обговоренню формальних і програмових справ визначено на 11 год. найближшого дня повне засідання. Пізнійше відбули ся обговорення між заступниками почв'рного союзу й Української Народної Республіки.

—Як довідуєть ся бюро Вольфа, в Берестю Литовським очікують з України дальших делегатів і помічні сили. На провідника делегації прибув міністер торгівлі та промислу Г о л у б о в и ч. Далі дожидають ротмістра Ю р і я Г а с е н к а, особистого адютанта міністра війни. Яко військові члени делегації прибувають далі Григорій Лисенко (куриний), Микита Куценко й Володимир Радзівевський (обидва сотники). Дорадником в економічних справах буде Сергій Остапенко. Вкінці очікують Ігнатієнка, Фріда, Шадаренка, Чорноморського, Кабаровського й Ковальського.

—Як доносить „Berliner Tageblatt“ з Цюріху, українські делегати передали таку відповідь: Україна жадає заключення загального мира між воюючими державами, повної автономії і самостійности для всіх народів, дальше признання засади: жадних контрибуцій і ніяких анексій, признання незалежности Української Народної Республіки, власного правительства, власної армії і дипломатичних заступників. Мир мусять обовязково підписати заступники всіх незалежних республік російської конфедерації.

Український Генеральний Штаб утворив ся в Генеральнім Секретаріаті для військових справ. Приказом генерального військового секретаря С. Петлюри начальником У. Г. Штабу назначений голова витебської Української Громади генерал-

майор Бобровський. Першим генерал-квартирмейстром назначений підполковник генерального штабу Кильчевський, другим генерал-квартирмейстром підпол. Сливинський, начальником організаційного відділу управи першого генерал-квартирмейстра інженірних військ кап. Дяченко, начальником інспекторського відділу управи другого ген.-квартирмейстра пор. Скрипчинський, помічником інспекторського відділу кап. Руденко та прапорщики Токарський і Гаймоновський, помічником начальника загального відділу хорунжий Галай (К.).

Нові українські частини в одеській військовій окрузі формує У. Г. Секретаріат такі: першу українську легку батарею і гайдамацькі куріні в Херсоні, Єлисаветграді, Олександровську, Тирасполі, Бірзулі та Кривім Розі. Крім того формуєть ся перший і другий українські авіаційні відділи, а теперішня одеська авіаційна школа переімяється в українську авіаційну школу (К.).

В справі українзації міліції Києва. До Ген. Секретаріату надійшла резолюція зборів представників міліції Києва з приводу її українзації. Ся резолюція звучить: 1) Веіма силами підтримувати Центральну Українську Раду та її Ген. Секретаріат яко найвищу владу на Україні; 2) заснувати при кождім районі міліції ради в складі трьох міліціонерів даного району; 3) з огляду на тривожний біжучий момент просити Генер. Секретаріат в порозумінні з міською радою негайно поповнити штат міліції салдатами якоісь з українських частин Києва; 4) просити переназвати міліціонерів у козаків з заміною погонів українськими, а кокардок на кашкетах—українськими гербами; 5) просити Ген. Секретаріат вплинути на міську раду, щоб до міліції приймали ся головню Українці або люде, що спочувають українському рухови; 6) вибрати раду всіх Українців-міліціонерів і служачих міліції Києва й 7) просити Генеральний Секретаріат поробити заходи, щоб як найшвидше уведено в життя постанови професійного союзу київської міліції (К. М.).

Виробленне пляну організації Генерального Військового Секретаріату й Українського Генерального Штабу закінчила окрема комісія під проводом С. Петлюри при участі ген. Бобровського, підп. Сливинського, підп. Пилькевича, підп. Кильчевського, підп. Матяшевського та прап. Полозова (К. М.).

Розпорядок С. Петлюри про юнкерів. Генер. секретарь для військових справ С. Петлюра з огляду на ненормальність втягання правительством юнкерських шкіл в політичну боротьбу, наслідком якої витворюєть ся вороже відношення до юнкерів з боку салдатів і робітників, видав приказ, котрий забороняє командантам військ і начальникам гарнізонів користувати ся юнкерами в час політичних рухів, а також ставити їх на караули, з виімкою почетних караулів. В рішучу мінуту—стоїть у приказі—юнеери можуть боронити тільки інтересів усієї Української Республіки (К. М.).

А. Жуковський, бувший представник Генер. Військового Комітету при головній управі генерального штабу в Петрограді, затверджений на пропозицію ген. секретаря для військових справ С. Петлюри на його товариша (К. М.).

Секретаріат і кубанські козаки. Генеральний Секретаріат поручив військовому генеральному секретареві поробити всі заходи в тій ціли, щоб кубанська козацька дивізія лишила ся на Україні. Крім того постановлено відіслати донському козацькому правительству представника Генерального Секретаріату для переговорів у справі теперішнього політичного моменту. Для сеї ролі вибрано офіцера богданівського полку, члена Малої Ради Галагана. Кубанські козаки, що находять ся на Україні, з свого боку просять Секретаріат прислати окремих осіб, котрі познайомили-б Кубанців з українським національним рухом (К. М.).

Перша українська військова школа називаєть ся тепер давнійша Константинівська військова школа (К.).

Перша українська військова інженірна школа відкриваєть ся від 1918 р. в Києві на Звіринці на одну роту юнкерів (К.).

При У. Ц. Раді утворила ся Морська Генеральна Рада та зорганізував ся Український Морський Штаб, якому поручено переводити моряків Українців з балтійської фльоти до чорноморської. (Н. В.).

Поїздки генеральних секретарів по українських губерніях. Генеральні секретарі в ціли широкого познайомлення населення про істоту й характер подій, які відбувають ся в політичнім життї України, постановили, що необхідно улаждувати систематичні поїздки генеральних секретарів по краю. Сі поїздки, не зважаючи на чисто агітаційне значінне, дадуть можливість генеральним секретарям познайомити ся з положенням справи на місцях (К.).

Міліон рублів призначив Генеральний Секретаріат на однім зі своїх засідань на організацію помочи втікачам. На тім самім засіданні Генеральний Секретаріат затвердив проєкт статуту краевого збігальського комітету (К.).

Генерального секретаря для фінансових справ проф. М. Туган-Барановського запросив 6 грудня французький посол на розмову про положенне України. Французький посол заявив, що як французьке правительство, так і громадські демократичні круги Франції зі спочуттем відносять ся до українського руху та приписують велике значінне будучому державному ладови України. Для реальнішого вислову спочування Франції Україні французьке правительство готове дати українському правительству фінансову підтримку. Посол рекомендував Туган-Барановському звернути ся з сього приводу до французького правительства, обіцюючи зі свого боку повну поміч (Р. С.).

Українські гроші. Генеральний Секретаріат Української Народної Республіки випустив українські паперові гроші. На першій стороні є напись в українській мові: Українська Народна Республіка. Кредитовий білет. Далі вартість, напр. Карбованець рівняєть ся російському рублеви (Н. В.).

Українська академія гарних штук. Український Генер. Секретаріат народньої просвіти виробив законопроєкт в справі утворення української академії гарних штук. Згідно з виробленим законопроєктом академія має удержувати ся на державні засоби Української Республіки, а професори й студенти академії користують ся полегкостями у відбуванні військової служби і т. ин.

Українська Національна Галерія картин у Києві. Рада при завідуючим віділом мистецтва поставила на порядок дня справу засновання Української Національної Галерії. Одна українська галерія засновуєть ся при академії, але ся галерія буде спеціально академічною. В її основу увійдуть твори професорів академії й вона поповнюватиметь ся що року творами студентів академії та професорів, вибраними спеціальним журі. Таким робом ся галерія буде спеціально академічною і протягом часу стане живою історією української академії мистецтва. Поруч з тим потрібна Національна Галерія, де повинні бути зібрані твори українського генія від найдавніших часів до наших днів. Уже кілька українських колекціонерів висловили згоду відступити Українській Національній Галерії свої колекції картин в цілости або в части. Називають імена отсих власників колекцій картин: д-ра Квятковського, проф. Павлуцького, Дехтерьова, Антоновича, а також артистів, що годять ся пожертвувати свої твори до Національної Галерії, між иншим усіх професорів академії й українських артистів Холодного, Козика, Дядченка, Романова, Прахову-Крюгер, Масляникова, Бурячка й инших. Задумують також звернути ся до відомих українських артистів поза Києвом, як Рєпін, Яремич, Самокиш, спадкоємці Васильківського, Мартинович і инші. Др. Дяченко вже поспішив з коштовним даром і пожертвував до Національної Галерії акварельний портрет молодого юнака з довгим волоссям в дуже гарній оправі в стилу сорокових років. Під портретом стоїть дата 1843 рік і підпис Т. Шевченка. Підпис зроблений повнів в характері руки Шевченка. Розумієть ся, для доказу автентичности потрібна спеціальна експертиза, але правдоподібно се дійсно твір Шевченка. Пере-

поною у відкриття Національної Галерії є недостача відповідного помешкання (За „Роб. Газ.“).

Памятник Шевченкови. Комісія для охорони краси міста Києва при міській раді, признавши, що старий комітет будови пам'ятника Шевченкови був зложений неправильно, постановила, що комітет повинен бути уложений наново. А що справа будови пам'ятника Шевченкови не місцева київська, а всенародня українська, тому й комітет будови пам'ятника Шевченкови повинна уложити всенародня українська інституція, якою є Центральна Рада. Однак в с'їм комітеті повинно мати забезпечене представництво місто Київ як безпосередно заінтересована самоуправна одиниця на Україні (Р. Г.).

Артистична українська азбука. Відомий український графік, професор української академії мистецтва Юрій Нарбут скінчив працю над українською азбукою. Тепер ся азбука друкується в Петрограді російським видавцем. Картини удали ся проф. Нарбутові, як кажуть, незвичайно й вище ілюстроване українське видання, якого ми не бачили ще між українськими виданнями (Р. Г.).

Охорона краси Києва. При київській міській раді заснувала ся і працює комісія по охороні краси Києва. Головою комісії вибрано М. Віляшевського. Членами комісії вступили: Антонович, Драгоманів, Ткаченко, Сухових, Уляницький, Н. Янішевський і М. Лубковський. Комісія має на цілі дбати про охорону старих громадських і приватних будинків та про охорону краєвидів, а також стежити за красою нових будинків, садків, пам'ятників і фонтан, планування нових вулиць і частин міста, вкінці за естетичним виглядом вулиць. Уляницький виробляє проект міського статуту, по якому всі нові будинки під оглядом естетичного вигляду мають іти на затвердження комісії для охорони краси Києва. Комісія не вимагатиме зайвих витрат від домовласників на декорацію будинків, а навпаки боротиметь ся з дорогим, крикливим, але антиартистичним оздоблюванням будинків, які так псують вигляд міста (Р. Г.).

Народній українській університет. 28 жовтня н. ст. записало ся на університет більше 1145, а саме на історично-філологічний виділ 300, правничий 175, фізично-математичний 121, на підготовні курси 559. До того часу згодили ся викладати в університеті кілька професорів і приватних доцентів київського й петроградського університетів і політехнічних інститутів, різних факультетів і відділів (Р. Г.).

Перша українська народня драматична школа повстала у Києві. Викладають: дікцію і деклямацію — д-ки: Валерик, М. Старицька, Смерека, Коваленко, сценічні ансамблі — Стадник, теорію дікції й деклямації — Левченко, українську граматику — д-ка Зерова, історію української літератури — Зеров, історію театру — Антонович, грім (маску) — Бурачек.

Нова комедія Винниченка. Не зважаючи на бурхливі події, які тепер переживає Україна, й державні справи, до яких покликано Винниченка, він скінчив нову комедію, яку 17 листопада н. ст. читав у присутности деяких членів комітету Українського Національного Театру, а також дирекції Національного Театру й деякого з артистів (За „Роб. Газ.“).

Сучасний український вертеп. Молодий Український Театр оголосив конкурсе на написання „Сучасного українського вертепу“, в котрім в світлі гумору, сатири й поезії відбило ся б сучасне політичне й культурне життя (Р. Г.).

Українські опери. В с'їм сезоні на сцені київського міського оперного театру Багров по умові з міською радою повинен виставити дві опери в українській мові. Багров постановив поставити вперше на сцені оперу Лисенка „Тарас Бульба“ та в українським перекладі „Черевички“ Чайковського. Переклад „Черевичок“ для вистави скінчила вже Л. Старицька-Черняхівська. Для „Тараса Бульби“ ескізи вистави робить проф. української академії Юр. Нарбут, а музику для оркестри пристосовує Штейнберг (Р. Г.).

Український Освітній Фонд Київщини заснувала Київська Губерніяльна Українська Рада. Завданням сього фонду є за-

сновування й удержування бурс для учеників шкіл вищого типу, засновування й удержування українських дитячих заступів, видача стипендій для бідних, а дуже спосібних учнів-Українців, уроженців київської губ., на вищу освіту. Творення Українського Освітнього Фонду Київщини мотивує Київська Губерніяльна Українська Рада справедливо тим, що для будівництва вільного народного життя, для кращого розвитку України потрібні великі інтелігентні сили, які можемо здобути, виховуючи дітей селян і робітників у рідній школі (Р. Г.).

„Всеукраїнське учительське видавниче Товариство“ заснувало Центральне Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. Членами товариства можуть бути українські учительські спілки й окремі учителі й учительки, що внесуть пай 25 р. 9 грудня відбули ся установчі збори товариства.

Склад Української Центральної Ради. В склад Центральної Ради входить 792 депутатів: Всеросійська Рада селянських депутатів 212, Всеукраїнська Рада військових депутатів 158, Всеукраїнська Рада робітничих депутатів 100, інші ради робітничих і салдаських депутатів 50, українські соціалістичні партії 20, російські соціалістичні партії 40, польські соціалістичні партії 15, жидівські соціалістичні партії 35 (За „Роб. Газ.“).

Число депутатів до Українських Установчих Зборів. На Малій Раді 24 листопада н. ст. зreferував А. Севрюк постанови останнього засідання комісії для Української Установчої Ради. Комісія визначила число депутатів на виборчі округи. Київщина по відомостям комісії всеросійських Установчих Зборів числила 4368000 мешканців. По відомостям київського земства тепер тут населення 4778000 душ. Тому комісія взяла середнє число й визначила число депутатів на Київщині 45. Для інших округ число депутатів таке: Поділле 3873000—39, Волинь 3055000—30, Катеринославщина 3561000—36, Полтавщина 3038000—30, Херсонщина 3368000—34, Харківщина з гайворонським повітом курської губ. 3548000—35, Чернигівщина з путивельським повітом курської губ. 2816000—28, таврійська округа з повітів бердянського, мелітопільського та дніпровського 901000—9, острогоська округа з острогоського, бірюцького, валуйського й богучарського повітів Вороніжчини й новооскольського повіту Курщини 1465000—15. Отже всіх депутатів 301. Се число збільшить ся депутатами від військових округ і від тих сумезних з територією України повітів, що можуть ще забажати взяти участь у виборах постановами повітових народніх рад. При постатейнім читанні законопроєкту прийнято поправку, яка дозволяє лучити останки голосів якогось списку по всіх виборчих округах укупі. Законопроєкт і число депутатів прийнято. Головою Всеукраїнської Комісії виборів до Української Установчої Ради Мала Рада призначила М. Мороза, голову нинішньої київської окружної комісії. Йому також поручено розробити фінансовий бік виборчого діловодства (За „Роб. Газ.“).

Українські депутати до всеросійських Установчих Зборів мали прибути до Петрограду 28 грудня. Депутати Українці, що находять ся в Петрограді, мають вістки, що Українці віднесли між иншим величезну перемогу на виборах у київській губ., де їм удало ся провести до Установчих зборів своїх 22 кандидатів. 23 місце дістанеть ся правдоподібно кандидатуви групи російських виборців В. Шульгинови. На північнім фронті вийшов один Українець. На румунським фронті вибрано чотирьох українських соціалістів: М. Ковалевського, С. Петлюру, А. Териченка й В. Піснячевського. Коли підрахунок поданих голосів далеко ще не був скінчений, стверджено, що на Полтавщині блок Селянської Спілки й українських соціалістів-революціонерів зібрав 596000 голосів, список українських і російських соціалістів-революціонерів 191000, большевики 60000, хліборобно-власники 53000 голосів. Голосувало 63—80%. З того підрахунку можна вносити, що перші дістануть 11—12 місць, другі 2—3 місця, а треті й четверті по одному. — Всіх депутатів Українців нараховують часописи коло сотки.

Перша сесія „Ради народів“ відбула ся у Києві 6—9 листопада н. ст. Постановлено між иншим узяти участь у всеросійських Установчих Зборах. Для об'єднання праці всіх депутатів, що поділяють погляди зїзду народів на федеративний устрій Росії, та для переведення федеративного принципу на всеросійських Установчих Зборах „Рада народів“ ухвалила утворити комісію з депутатів. Далі поручила місцевим організаціям поспішити ся зі скликанням місцевих національних і краєвих установчих рад. Уважаючи потрібним об'єднання організацій народів Росії, „Рада народів“ постановила утворити початковий гурт з Українського Військового Комітету й місцевих військових національних організацій для скликання конференції представників національних військових частин. Висловила „Рада народів“ також думку, що по скликанню місцевих установчих рад треба скликати зїзд народів для погодження праці місцевих установчих рад і згоди в спільних справах, які порушать ся на всеросійських Установчих Зборах (За „Роб. Газ.“).

З Катеринославщини вибрано на 18 послів 10 Українців (Р. С.).

Зїзд робітничих, селянських і салдатських депутатів України в Києві відкрив ся 17 грудня увечері. На зїзд явило ся звиш тисячки делегатів. Перше засідання зїзду завдяки перевазі селян делегатів перемінило ся в грандіозну демонстрацію і маніфестацію спочування Ц. Раді. Від самого початку вияснив ся антибольшевицький настрій зїзду. Появу на трибуні большевика Затонського стрітили однодушними криками: геть з ним! Зїзд відкрив делегат Ц. Ради Степаненко. Ще різкіші виступи проти большевиків були при наміченню кандидатів до президії. Частина делегатів протестувала проти давання місця в президії большевикам. В дальшій частині засідання сей настрої ще зміг ся: промови большевиків стрічали ворожими окликами. Засідання відкрило ся відспіванням українського гимну „Ще не вмерла Україна“ й „Заповіту“. Потім почула ся „слава“ Ц. Раді. Дальшу частину засідання присвячено привітним промовам. В промовах одобрювало ся становище, зайняте Ц. Радою. З промовами виступали Порш, Затонський і Стасюк, що пробували найти шлях примирення.

Харчовий зїзд на Україні відложено на необмежений час. Як заявляє І. Секретаріат, Українське Правительство постановило не входити в ніякі ділові зносини з Великокурсами. До такої ухвали довела політика ради народніх комісарів, яка рішуче відкинула прошенне України вислати необхідну скількість грошевих знаків. Українське Правительство заборонило вивіз усяких продуктів до Москви й Петрограду. Хліб з України можна вивозити поза межі тільки при умові одержання грошей, третина яких має бути вислана золотом. Комісарам України поручено не посилати хліба на північний і західний fronti, а також в російські тиллові губернії. Від 22 грудня Україна доставляє хліб українському фронтови й населенню України (Н. В.).

Нова українська партія. У Києві засновуєт ся нова українська партія. Ідея її оснований виходить з тих шарів української інтелігенції, котрі не мають представництва в Центральній Раді й не спочувають соціалістичним партіям. Програма нової партії буде вироблена на основі давньої української демократичної партії. Можливо, що організаційним ядром партії буде та група колишньої безпартійної організації „Гуп“, що мала назву „Стара Громада“ (К. М.).

Вїзд і виїзд з Києва заборонено, починаючи від 23 грудня, а також в межі й з меж України без окремих перепусток. Перепустки видають комісари на реченець недовше двох тижнів. Для Українців установлено лекший спосіб приїзду, виїзду й переїзду в межах України (Н. В.).

В справі Холмщини й Підляся ухвалила Мала Рада на засіданні 25 листопада н. ст. таку резолюцію: Зважаючи на те, що людність, виселена з Холмщини й Підляся, знаходять ся сьогодні в тяжкім матеріальнім і духовім стані, а робота евакуованих адміністративно-громадських установ майже

зовсім припинена й не обслуговує потреб холмської та підляської людности, а також згідно з волею холмського й підляського населення, висловленою на всехолмськім делегатськім зїзді у Києві 7—9 вересня (н. ст.) 1917 р., Центральна Українська Рада ухвалює: 1) До реального прилучення частини Холмщини та Підляся, де більшість населення українська, українське населення та всі евакуовані адміністративно-громадські установи Холмщини та Підляся підлягають владі й опіці Генерального Секретаріату України. 2) Генеральний Секретаріат має ужити відповідних заходів для установлення певного адміністративно-громадського ладу для населення Холмщини й Підляся. 3) В порозумінні з громадськими холмськими організаціями Генеральний Секретаріат має призначити комісара Холмщини й Підляся, піддавши під його владу всі адміністративно-громадські установи Холмщини та Підляся. 4) Щодо установ Холмщини й Підляся, звязаних з ліквідованими установами губерній Польського Королівства (суд, шляхи, емератальна каса), розділ і ліквідація їх мають бути зроблені ліквідаційною комісією для справ Польського Королівства Секретаріату (Р. Г.).

Комісар Холмщини. Генер. Секретаріат для внутрішніх справ у порозумінню з холмським виконавчим комітетом назначив комісаром Холмщини директора відділу збігців К. Лоського (К. М.).

В справі допущення „Рідного Слова“ в австрійській окупації. На скаргу, внесену Союзом визволення України в справі недопущення „Рідного Слова“ до українських земель австрійської окупації, на Холмщині й Волині, одержав Союз з дирекції поліції у Відні таке письмо з датою 5 січня 1918: До хвального Союзу визволення України у Відні. Згідно з розпорядком п. к. міністерства внутрішніх справ з 5 грудня 1917 ч. 19554 М. І. не відповідає фактам скарга, звернена до п. к. начальної команди 20 серпня 1917 в справі заборони української часописи „Рідне Слово“ в австрійсько-угорській окупаційній області, наскільки скарга торкаєт ся австрійсько-угорської окупаційної області. Прошенне допустити часопис „Рідне Слово“ до п. к. військового генерал-губернаторства взагалі не прийшло досі (?), а тому п. к. військова управа не мала також понуки забирати становище в справі допущення сеї часописи. Про се повідомляємо в змислі розпорядку п. к. долішно-австрійського намісництва з 17 грудня 1917, Пр. Ч. 5210.

Організація полонених-Українців у таборі Гредіг (коло Зальцбурга). Від вересня 1917 р. існує в таборі український гурток, який налічує поки що коло 200 прихильників. Гурток має свою виборну управу. Головою гуртка є Андрій Ситько, заступником голови Іван Пшенишний, писарем Мазар Ходзицький, членами управи Олександр Степанів (голова запомогового відділу), Іван Ткаченко й Андрій Цимбалюк (заступники голови запомогового відділу), Іван Нетреба (касієр гуртка), Фоть Хилобченко (діловодчик запомогового відділу), Андрій Зборик, Семен Білий, Іван Микитченко, Банощенко (члени запомогового відділу), Григорій Галай (режисер для українських штук), Борис Скубицький (регент), Павло Ренькус (бібліотекар). Завданням гуртка є поширення культурної свідомости серед земляків та уділення потрібучим товаришам матеріальної, моральної та правної помочи. Бажаємо гурткові найкращого розвитку для добра його членів і для добра української справи, а зі свого боку будемо гурткові допомагати, чим тільки зможемо.

Проти прилучення Волині й Холмщини до Польщі. Союз визволення України оголосив такий комунікат: Часописи доносять, що перед кількома днями була на послухання у австро-угорського міністра заграничних справ гр. Червіна польська депутація з Волині й „предложила йому змагання волинської людности до сполучення з Польщею.“ Се вже не перший раз польські колоністи ошукують політичні сфери осередніх держав видуманими змаганнями людности Волині до злучення з Польщею. Союз визволення України уважає

своїм обов'язком піднести рішучий протест проти видавання бажань кількох польських панів і ксьондзів, підсунутих з Кракова й Варшави, людности Волині, яка без огляду на національність і віру нічого спільного з Польщею не мала й не хоче мати. Разом з тим Союз визволення України протестує проти насилування волі населення влучених до люблінського генерал-губернаторства українських повітів Холмщини — холмського, грубешівського й томашівського, яке під пресією польських суспільних організацій заставляється вповідати ся за прилученням до Польщі. Політичні сфери осередніх держав мусять знати, що переважну частку населення Волині й Холмщини, то головню українську примусово виселили або російська армія або армії осередніх держав. Повістала на місці менша частина населення та свіжі польські колоністи й агітатори з Королівства Польського й Галичини не мають права забирати голосу в імені цілого населення окупованих земель, позістале-ж на місці, як і евакуоване до Росії й Австрії українське населення холмської і волинської губернії, що становить там абсолютну більшість, не раз рішучо заявляло ся проти всяких польських претенсій на ці землі та виразно вповідало ся за приналежністю до України.

Волинські виселенці проти польських забіганок на українські землі. На вістку про депутацію волинських Поляків у австро-угорського міністра заграничних справ, яка домогала ся прилучення до Польщі окупованої частки Волині, виселенці з Волині в таборі в Нідеральмі коло Гредігу, зібравши ся на віче дня 26 грудня 1917 р., одноголосно ухвалили урочистий протест, зміст якого такий: „1. Жителі табору виселенців у Нідеральмі коло Гредігу, селяне й міщане з Волині, в числі 8000 душ, з незвичайним обуренням довідують ся, що польські політики посягають за волинською землею, споконвіку аж до винищюного дня чисто українською. Волинці з глибоким жалем довідують ся, що відповідалні сфери австрійського правління прихильно відносять ся до тих польських забігів. Все-ж-таки не тратять Волинці надії, що політичний розум тих сфер остаточно побідить і не допустить, щоб при остаточнім полагожденню мирових справ на сході Європи полишило ся огнище невдоволення й неспокою, спричинене відкритою грабіжю. У справі Волині осередніх держав повинні придержувати ся засади, виголошеної під час останніх мирових переговорів: „Насильне присвоєння областей, які зайнято під час війни, не лежить в намірах союзних правительств“. 2. Енергічно запротестовано проти того, щоб в імені українського волинського народу промовляли чужі, непокликані елементи. 3. Ухвалено вислати до австрійського правительства депутацію з волинських виселенців у ціли запротестування проти забігів відірвання української Волині від пня України та прилучення її до чужої й ворожої під національним оглядом Польщі. 4. Поручено президії Ген. Старшини, української народної організації табору виселенців, подати сю резолюцію до відома українським національним заступникам, зальцбурзькому краєвому правительству, австрійському осередньому й німецькому правительству, делегатам, висланим на мирові переговори до Берестя Литовського, й иншим. За Генеральну Старшину: Др. Євген Любарський-Письменний вл. р., заступник кошового, Прокіп Мартинюк вл. р., Марія Лукіячук вл. р.—члени.

Бібліографія.

Видання Союзу визволення України.

Володимир Дорошенко. У відповідь напасникам (Дві статі з приводу різних „ревеляцій“ про Союз визволення України). Відень, 1917. Стор. 30. Ц. 50 сот.

З огляду на те, що деякі органи української преси подали принесені російською пресою „ревеляції“ російського генерального штабу про Союз визволення України тенденційним способом, по свому переповідаючи їх і не зазначаючи свого

становища до них, надрукував Володимир Дорошенко в одній з сих часописей „Українським Слові“ в чч. 235 і 236 статю п. з. „В справі ревеляцій російського генерального штабу про «Союз визволення України»“. Тут зясував автор мотиви, які спонукали „Союз“ вибрати той політичний шлях, котрим він ішов під час сеї війни, й дав відповідь на напасти російського генерального штабу. Одначе з уваги на те, що особисті впроги Союзу й ріжні політичні дурні висувують проти нього ще й инші обвинувачення, а головню залюбки воюють аргументом, що „Союз визволення України“ в своїм заложенню розминув ся з політичними настроями російських Українців, подав В. Дорошенко другу статю п. з. „Союз визволення України й „орієнтація“ російських Українців“ у „Вістнику“ ч. 178 (48) 1917 р. Тут саме доказав автор, що „Союз“ вірно оцінював політичні настрої кращої частини українського громадянства в Росії аж до вибуху революції, тої зворотної точки, що зведіла й „Союзови“ змінити з сею хвилею свою тактичну лінію й обсяг діяльності. Тому, що обидві статі В. Дорошенка подають матеріал для зрозуміння політичної фізіономії „Союзу“ й можуть бути помічні українському громадянству у виробленню власної думки про справи, порушені в тих статях, видано згадані статі окремою брошурою з передмовою автора.

Володимир Короленко. Як упала царська влада (Оповідання простим людям про події в Росії). Відень, 1917. Стор. 30. Ц. 60 сот.

Зміст: I. Вступ. II. Дім Романових. Вал між царями й народом. Петро Великий і Олександр II. Народні надії. Ходільники до царів. III. Олександр III. IV. Микола II. V. Ходінка. VI. Японська війна. Розрухи. Петроград посилає останніх ходільників до царя. Страйк 1905 р. Маніфест 17 жовтня. VII. Зламання обіцянок. Реакція. Царь-дідич. Росія—дідівщина. Распутін. VIII. Велика війна. Вимога міністерства довіря й боротьба з Державною Думою. Вбийство Распутіна великими князями. IX. Заворушення за хліба. Повторення 9 січня. Війська стають на бік народу. Зречення царя.

Цікавий зміст і легкий та приступний виклад популярного письменника забезпечують книжечці поширення серед найширших народніх мас.

Чужі видання.

✓ **„Europäische Union“ oder „Vereinigte Nationen“** (Grundriss zur Neuorganisierung der Donaumonarchie)—„Європейська унія“ або „Злучені нації“ (Нарис нової організації наддунайської монархії).

Ся літографована брошура вийшла в 1917 р. за страшної власті австрійської цензури. Присвячена вона молодому австрійському цісареві Карлови. Автор невідомий, підписав ся яко приятель миру. Він пропонує відступити Італії з південного Тиролю й Гориції-Градиски коло 13.500 км², Німеччині (під умовою, що Німеччина відступить Франції французьку область Ельзасу-Льотарингії) 5.147 км² Шлеску, 26.496 км² Галичини (західної) Польщі з 3.000.000 населення, а Україні східну Галичину від Сяну 52.000 км² з 5.025.000 населення й Буковину 10.442 км² з 800.000 населення. В наддунайській монархії радить утворити королівство Західну Славянщину з Чехії й Моравії—разом 74.171 км² і 9.392.000 населення, королівство Австрію з Тиролю, Зальцбургу, Форальбергу, Стирії, Долішньої і Горішньої Австрії, Каринтії, Країни, Істрії, Триесту й решти Гориції-Градиски — разом 105.420 км² і 8.330.000 населення, королівство Угорщину з Угорщини, Семигороду й пасмуги Хорватії—разом 288.140 км² і 18.657.000 населення, королівство Південну Славянщину з Хорватії, Славонії, Босни й Герцеговини, Далматії, Сербії й Чорногори — разом 145.571 км² і 6.707.000 населення, королівство Румунію 128.530 км² і 7 міль. населення. Так отже наддунайська унія обіймала-б коло 741.832 км² і понад 50 міль. населення. Евентуально радить автор виміняти східну Галичину й Буковину за Бесарабію. Грубу помилку робить автор, що в своїм проєкті поминає українську територію Угорщини.

До наших передплатників і читачів!

В 1918 році „Вістник Союзу визволення України“ виходить, як до тепер, що тижня в розмірі 16 стор. друку, з ілюстраціями, п. н.

„Вістник політики, літератури й життя“.

Передплата на „Вістник“ вносить 20 кор. річно, піврічно 12 кор., квартално 6 кор. Ціна поодинокого примірника вносить 50 сот. Се збільшенне передплати викликане страшною, впрот неймовірно ціною паперу та друкарських цін.

Просимо наших передплатників і читачів

відновляти заздалегідь передплату на рік 1918, аби ми могли від перших чисел знати висоту накладу. Наперед заявляємо, що нікому даром і на кредит „Вістника“ не будемо висилати. Виїмку з сього правила будемо робити в окремих випадках, які заслуговують на увагу, тільки для полонених-Українців.

Ціни на папір і працю далі збільшують ся, для того застерігаємо собі кожної хвилі підвищенне передплати.

До наших передплатників і читачів на Волині, Холмщині, Підляшу й Полісся.

Просимо наших передплатників і читачів на Волині, Холмщині, Підляшу й Полісся, зокрема управителів усіх шкіл, подати нам докладні теперішні адреси дотеперішніх читачів і адреси тих споміж інтелігенції й народу, які бажали-б одержувати нашу часопись.

До наших читачів. Наслідком цілого ряду латинських свят друкарня почала опізнювати число за числом нашої часописи. Щоб положити край сьому опізнюванню, приневолені ми видати тепер подвійне число.

В адміністрації „Вістника Союзу визволення України“ можна набути отсі книжки:

1. В. Будзиновський. Гадацькі постулати і гетьман Виговський	К. с.	—60
2. В. Будзиновський. Козаки у Ст. Руданського		—30
3. В. Будзиновський. Козацькі часи в народній пісні		3—
4. Г. Гауптман. Ткачі, драма з сорокових років		120
5. Г. Гейне. Книга пісень		160
6. М. Гоголь. Вечерниці на хуторі під Диканькою		50
7. Гомера Одіссея. Перша часть		240
8. Гомера Одіссея. Друга часть		2—
9. В. Гете. Іаґенія в Таврії		60
10. Гете—Франко. Гелена і Фавст		120
11. Доманицький. Як хазяюють селяне в чужих краях		80
12. М. Драгоманов. Нові українські пісні про гром. справи		380
13. М. Драгоманов. Письма К. Кавелина й Ів. Турґенева		3—
14. Тр. Зінківський. Писання. Книга перша		2—
15. Тр. Зінківський. Писання. Книга друга		2—
16. Ю. Кенан. Сибір		240
17. О. Кониський. Грішники. Роман—Хроніка		1—
18. П. Куліш. Крашанка Русинам і Полякам		40
19. П. Куліш. Хуторна поезія		1—
20. В. Левенко. Per pedes apostolorum		60
21. Ів. Левіцький. Поміж ворогами		1—
22. Ш. Сеньобос. Сучасна Англія		120
23. Слово о полку Ігоревім у вірш в перекладах		80
24. Ст. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер. Граматика руської (української) мови		240
25. О. Солтис. Буквар для самоуків		30
26. О. Терлецький. Галицько-руське письменство 1848—1865 pp.		150

27. Ів. Франко. В плен-ері. Вірші і проза	—60
28. В. Чайченко. Байки	—60
29. В. Чайченко. Книга казок віршом	120
30. В. Чайченко. Оповідання	160
31. В. Чайченко. На розпутті	160
32. В. Чайченко. Під хмарним небом, вірші	2—
33. М. Школиченко. Між народ. Повесть	40
34. Біблія (українська)	8—
35. Библия (російська)	8—
36. Новий завіт	160
37. Blumenthal. Der Herr der Karpathen. Roman	10—
38. Alfred Jensen. Taras Schewtschenko. Ein ukrainisches Dichterleben	6—
39. Ще не вмерла Україна. Співаник з великих днів	3—

Купуйте дешеві й загально-доступні видання Союзу визволення України:

	к. с.
1. В. Антонович. Хмельниччина в повісті Г. Сенкевича	40
2. М. Богданович. Білоруське відродженне	40
3. Іп. Бочковський. Фінляндія та фінляндське питанне	120
4. Вяч. Будзиновський. Як Москва нищила Україну	60
5. М. Возняк. Наша рідна мова. З 18 портретами	20
6. Пам'яті Івана Франка. Опис життя, діяльності й похорону. Зладив М. Возняк. З 12 малюнками	1—
7. Вол. Гнатюк. Національне відродженне австро-угорських Українців (1772—1880 pp.)	80
8. Вол. Гнатюк. Українська народна словесність	1—
9. Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung (Укр. справа в історичнім розвитку)	50
10. Проф. М. Грушевський. Як жив український народ	50
11. М. Грушевський. Якої автономії і федерації хоче Україна	40
12. В. Дорошенко. У відповідь напасникам	50
13. Вол. Дорошенко. Українство в Росії. Найновіші часи. З численними портретами	120
14. Пам'яткова книжка Союзу визволення України з 103 іл. Ціна 250 опр. прим.	370
15. О. Кириленко. Українці в Америці	50
16. В. Короленко. Як упала царська влада в Росії	60
17. О. Кобець. В Тарасову ніч. З образками	50
18. О. Кобець. З великих днів. З образками	50
19. М. Кордуба. Північно-західна Україна	2—
20. Др. І. Крипакевич. Українське військо. З малюнками	40
21. Dr. E. Lewyckuj, Galizien	60
22. Др. Е. Левіцький. Листи з Німеччини	80
23. Др. М. Лозинський. Галичина в життю України	60
24. М. Лозинський. Іван Франко. З портретом Ів. Франка	1—
25. Др. М. Лозинський. Михайло Павлик	40
26. Др. Осип Назарук. Слідами Українських Січових Стрільців. З малюнками	350
27. Н. Павлюк. Просвітна справа на селі	60
28. Др. Іван Пулюй. Ukraina und ihre internationale politische Bedeutung	80
29. St. Rudnyckuj. Ukraina, Land und Volk. Бр. 10— в полотні 12—	
30. О. Скоропис-Іолтуховський. Значінне самостійної України	20
31. Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи	30
32. М. Trotzkuj. Die ukrainische national-politische Bewegung	50
33. М. Троцький. Литовці	40
34. М. Троцький. Як прийшло в Росії до революції	60
35. V. Choma-Dovski. Ukrajina i Ukrajinci (по хорватськи)	1—
36. Др. Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія	80
37. Др. Андрій Чайковський. Петро Конашевич Сагайдачний	40
38. Чужинці про українську справу	40
39. Т. Шевченко. Кобзарь. 2-ий випуск	1—
40. Проф. І. Шишманов. Роль України в болгарськім відродженню	20

Набувати можна отсі всі книжки в Адміністрації виданя Союзу визволення України. Wien, VIII., Josefstädterstr. 79, II, St., T. 6.
На жаданне висилаєть ся поштовий чек ч. 107.090.

Зміст: А. Жук. В новім році. — Полонений М. Капельгородський. На новий рік, 1918. — 1918 рік (Малюнок полоненого Українця). — Полонений Іван Павлюк. В полоні (Думки на Різдо). — В. Вересаєв. Зоря. Східна казка. — Ян Сватопаєк Махар. Псалом (переклав Стах Луцький). — Катря Гриневичева. Lux in tenebris. — Мик. Мельник. В шпиталі. — Н. В. Справа миру й національна проблема. — Українська Народна Республіка й мирова справа. — До мирових переговорів. — Війна між Україною і Московщиною. — За незалежність української православної церкви. — Полонені — Український Центральний Раді: І. Офіцери-Українці табору Іозефштат у Чехах. II. Офіцери-Українці табору Ганн-Мюнден у Німеччії. III. Салдати-Українці укр. табору в Фрайштаді в Австрії. — Проти полонених міністрови війни Української Народньої Республіки. — Проти анексії Холмщини. — Вісти. — Бібліографія.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.
— З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні. —